

Elinizdeki kitap, çeşitli tarihlerde verilmiş üç seminerin notlarından oluşmaktadır. Bu seminerler, ya da şimdiki durumlarıyla makaleler, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin neden çözüldüğü üzerine kapsamlı bir irdeleme olmaktan çok, konunun bazı temel taşlarını yerine koyma ve bazı yanlış anlayışları sergileme amacı taşımaktadır.

Bugün, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çöküşünden gerekli dersleri çıkarmayan, bu dersleri kendi teori ve siyasetine, kendi programına aktarmayan hiçbir işçi partisinin uzun dönemli gelişme şansı yoktur. Kısa dönemli başarılar herkesin önüne çıkar. Bunlar kimseyi aldatmamalıdır.

Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çözüldüğünün nedenlerini anlamak, en başta, Marksizmi doğru öğrenmek, doğru anlamak demektir. Onu gerektirir.

Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çözüldüğünün nedenlerini anlamak ve anlatmak, kendi ülkemizde nasıl bir sosyalizm amaçladığımızı somut olarak ortaya koymak demektir. Bu büyük yenilgiden sonra, genel geçer tekerlemelerle kendimize karşı da, işçi sınıfına karşı da inandırıcı olamayacağımız açıktır. Artık, "en kötü program bile, programsızlıktan iyidir" sözleri iyice eskimiştir.

Rıza Yürükoğlu, Nisan 1993

9 789753 350044

ISBN 975-335-004-X

SOSYALİZMİN ÇÖZÜLÜŞÜ ÜZERİNE ÜÇ MAKALE / RIZA YÜRÜKOĞLU

SOSYALİZMİN ÇÖZÜLÜŞÜ ÜZERİNE ÜÇ MAKALE

RIZA YÜRÜKOĞLU

ALEV YAYINLARI

ALEV YAYINEVİ
Piyerloti Caddesi 17/4, 34400 Çemberlitaş, İstanbul
Tel: 516 84 64 Fax: 638 27 90

ALEV YAYINLARI: 27

SOSYALİZMİN ÇÖZÜLÜŞÜ ÜZERİNE
ÜÇ MAKALE

© RIZA YÜRÜKOĞLU
© ALEV YAYINEVİ, 1993

BİRİNCİ BASIM: MAYIS 1993

ISBN 975-335-004-X

DİZGİ ve OFSET HAZIRLIK: ALEV YAYINEVİ
İÇ BASKI: YÖN MATBAACILIK
CİLT: EMEK MÜCELLİTHANESİ
KAPAK BASKI: ÖZDEMİR OFSET

RIZA YÜRÜKOĞLU

SOSYALİZMİN ÇÖZÜLÜŞÜ ÜZERİNE

ÜÇ MAKALE

EMAR - EASDALE
EMEK ARASTIRMALARI
VAKFI KİTAPLIĞI
2015

1912
LWFA 2221807751
ENVA 2430712

İÇİNDEKİLER

Önsöz..... 7

YALÇIN KÜÇÜK VE SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE
SOSYALİZMİN ÇÖZÜLÜŞÜ 11

A. Temel Fikirler 12

1. "Komünizmin iki aşaması" fikrini yadsıma 12

2. "Hoş" zaman - yeni insan - sosyalist çalışma 20

2.1. "Hoş zaman - Boş zaman" 20

2.2. Yeni insan 24

2.3. Sosyalist çalışma 27

3. Yetişmek geçmek - Komünizme geçiş düzeyi

- Orada kalmak 33

3.1. Yetişmek - Geçmek 33

3.2. Komünizme Geçiş Düzeyi 34

3.3. Orada kalmak 36

4. Sosyalizmde eşitlik 39

B. Öteki Yanlılar 43

1. Marks'ın "kapitalizmi abartması" 43

2. Marks iradi müdahaleden kaçınıyor, aşırı determinist 45

3. Yanyana yaşama 47

4. Kültürsüzleşme 49

5. Tekeller - kriz / Devrim - kriz 50

6. Bolşeviklerin iktidarı alışıının nedeni 52

7. Lenin ve NEP 53

C. Söylenenlerden çıkan sonuçlar 55

Yalçın Küçük nedir? 56

Alt tabakadan bir komünistin muhabbeti 61

GİDECEĞİ LİMANI BİLMEMEYENE HİÇ BİR RÜZGARDAN

HAYIR GELMEZ 64

1. Bazı genel ve metodolojik saptamalar 64

2. Sovyet deneyinden çıkarılabilecek dersler 68

DOĞRUYA DOĞRU DEDİK	
GERÇEĞE MARKSİZM DEDİK.....	79
Büyük dağınıklık	79
Ortamin yarattıkları.....	80
Marks'ın hangi dediği yanlış çıktı?.....	82
Tarihsel bakmak zorunlu	84
Sovyet devriminin düşündükleri.....	85
Okumalı ama kim okumalı?	93
İlkesellik tek doğru ilkedir.....	95
Özveri Taarruzu	96

ÖNSÖZ

Değerli okurlar,

Elinizdeki kitap, çeşitli tarihlerde verilmiş üç seminer notlarından oluşmaktadır. Bu seminerler, ya da şimdiki durumlarıyla makaleler, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin neden çözüldüğü üzerine kapsamlı bir irdelene olmaktan çok, konunun bazı temel taşlarını yerine koyma ve bazı yanlış anlayışları sergileme amacı taşımaktadır.

Makalelerin ilk ikisi **Kaynak** ve **Kervan** dergilerinde yayınlanmıştı. Yalçın Küçük'ün görüşlerinin eleştirisi olan üçüncü makale ise ilk kez yayınlanıyor. Bu durumu göz önüne alarak, onu kitabın başına koyduk.

Sık sık yinelediğimiz gibi, bugün, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çöküşünden gerekli dersleri çıkarmayan, bu dersleri kendi teori ve siyasetine, kendi programına aktarmayan hiçbir işçi partisinin uzun dönemli gelişme şansı yoktur. Kısa dönemli başarılar herkesin önüne çıkar. Bunlar kimseyi aldatmamalıdır.

Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çözümlüşünün nedenleri-

ni anlamak, en başta, Marksizmi doğru öğrenmek, doğru anlamak demektir. Onu gerektirir.

Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çözülüşünün nedenlerini anlamak ve anlatmak, kendi ülkemizde nasıl bir sosyalizm amaçladığımızı somut olarak ortaya koymak demektir. Bu büyük yenilgiden sonra, genel geçer tekerlemelerle kendimize karşı da, işçi sınıfına karşı da inandırıcı olamayacağımız açıktır. Artık, "en kötü program bile, programsızlıktan iyidir" sözleri iyice .skimiştir.

Türkiye işçi ve sendikal hareketi son yıllarda büyük bir dinamizm gösteriyor. Yaşanan ülke içi ve dışı olağanüstü elverişsiz koşullar altında, belki bu dinamizm kendini büyük ve toplumu silkeleyici çıkışlarla ortaya koymuyor. Ancak, işçi hareketinin uzağında olmayan herkes görüyor ki, işçi örgütlenmelerinin her düzeyinde, tabandan en tepeye dek, büyük bir hareketlilik ve değişim söz konusudur. Bu değişim, yerine göre, bazı durumlarda kişilerin değişmesi, çoğunlukla da kişilerin kafasının, bilincinin değişmesi biçiminde ortaya çıkıyor. Dün işçi hareketinin geri (ama yetkili) öğeleri konumunda olan çok çevre, bugün, her durum altında mücadeleye yetenekli gerçek bir işçi partisine olan gereksinimi dile getiriyor.

Bu da gösteriyor ki, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çözülüşüyle birlikte tüm dünyada yaşanmaya başlanan "gericilik ve karşı-devrim" döneminden toplumumuzda en az etkilenen kesim işçi sınıfı olmuştur; ve de dünkü sosyalist ülkelerin bugün yaşadığı gerçekler, sosyalizmin yıkılmasıyla dünyanın içine düştüğü durum ve Türkiye'deki yaşamın gerçekleri altında, olduğu kadarıyla bu etki de aşılmaktadır.

Önümüzdeki yıllarda işçi hareketi büyük bir şahlanış yaşayacaktır. Bu kez işçinin yanında, çok önemli bir rönesans yaşamakta olan Alevi-Bektaşî toplumu, kendi özgül istemleriyle vardır. Evet, pek çok etkin, yetkin, seçkin, dolgun, tuzu kuru profesör çevresi Aleviliği Sünni devletin ve Sünni İslamın yanına çekmeye çalışıyor. Ama

onlar etkili olamayacaklar. En başta o dev gibi Alevi-Bektaşî edebiyatı (siz ona halk edebiyatımız deyin) buna engeldir. Bizlere vurmak nisbeten kolaydır. Nesimlere, Pir Sultanlara, Bedreddinlere, Mansurlara, Yeminilere, Viranilere, Kalender Çelebilere, Şirilere, Hamdullah Çelebilere, Güzide Analara, Cemalettin Çelebilere nasıl vuracaklar? Alevi toplumu hep hakkın, haklının, ezilenin yanında durmuştur, kendi de ezilen olmuştur. Son 50-60 yılda bu gerçek unutturulmaya çalışıldı, bugün unutturamazlar.

Bu kez işçinin yanında, son yıllarda yaşadığı olağanüstü deneylerden büyük bir siyasal deneyim biriktiren, kurtuluşun Türk-Kürt tüm emekçilerin birliğinden geçtiğini yaşadığı acı deneylerden öğrenen Kürt emekçisi vardır. Evet, onu her zaman sınıfsal birlik yolundan uzak tutmaya çalışanlar çıkacaktır. Ama onların bu kez etkili olmaları zordur.

Ve işte bu kez, onun uzun dönemli ve bütünsel çıkarlarının teorik, siyasal ve örgütsel anlamda sözcüsü olan partinin de anlamlı bir güçle işçi sınıfının yanında olması zorunludur. Bu bizim ikrarımızdır. Gün hazırlanma günüdür.

Hazırlanıyoruz “son kanlı kavgaya” demiyorum. “Örgütlenme, derneklenme, bilgilenme, dergilenme, kitaplanma, kasetlenme, insanlarla tanışma, onları sevme, onların dertlerini dert edinme, onlara amaçlarımızı anlatma” diyorum. Komünistler, gerçek komünistler, dünyanın en hümanist, en insancıl insanlarıdır. Sonra biz şunu da iyi biliyoruz ki, devrimin gerçekleşme biçimi, ondan sonraki sınıfsal bağlaşıklıkları ve ekonomik adımlar sürecini derinden belirlemektedir. O nedenle, hazırlanıyoruz “son kanlı kavgaya” demiyorum. “Gün hazırlanma günüdür” diyorum. En güzeli, emekçi sınıflar için de, tüm toplum için de en yararlısı, demokratik bir kavgadır. Biz hazırlanalım. Gücümüz, yakından tanımayan herkesi şaşırtacak kadar büyüktür. Biz evimizi bir çeki düzene sokalım. Eksiğimizi, gediğimizi kapatalım. Hiçbir koşul altında birbirimizin

10 SOSYALİZMİN ÇÖZÜLÜŞÜ ÜZERİNE ÜÇ MAKALE

eksiğini tamamlamaktan geri durmayalım. Yoldaşlık, yoldaşlık, yoldaşlık.

Top burjuvazinin sahasındadır. Ne yana vurursa, o yanda olacağız.

Rıza Yürükoğlu
Nisan 1993

“Profesörler sosyalizme reddiye yazmaya kalkınca, insan, en çok aptallıklarına mı, cehaletlerine mi, yoksa vicdansızlıklarına mı hayret etmesi gerektiğine şaşırıyor.” (Lenin, “Eşitlik Üzerine Liberal Profesör”)

YALÇIN KÜÇÜK ve **SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE** **SOSYALİZMİN ÇÖZÜLÜŞÜ**

Teori alanında günün en önemli görevi, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin çöküşünün nedenlerini anlamak ve bu anlayışları program ve siyasete aktarmaktır. Bu yapılmadan, teori ve pratiğimizin, dünya ölçeğinde yaşanan bunalımı aşma şansı yoktur.

Türkiye'de konuyla ilgili henüz az sayıda kitap ve makale yayımlandı. Belli ki bir özümseme süreci yaşanıyor. Yalçın Küçük'ün, yazımızın başlığıyla aynı adı taşıyan kitabı(*) 1991 yılında yayımlandığına göre, Yalçın Küçük bu süreci ilk bitirenlerden oluyor. Ya da, acaba öyle mi?

Bu yazımızda, söz konusu kitabın getirdiği görüşleri değerlendireceğiz. Yazarından dolayı değil, konunun öneminden dolayı.

Yalçın Küçük'ün kitabında, hiçbir eleştiri yazısının değinemeyeceği kadar çok yanlış var. Bunların tümünü ele almak gerekli ve yararlı da değil. Bu nedenle, yalnızca

(*) Yalçın Küçük, *Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Çözülüşü*. Tekin Yay., 1991.

önemli ve konuyla ilgili yanlıslara değineceğiz.

Bu önemli yanlısları, "temel fikirler" ve "öteki yanlıslar" olarak iki bölüme ayırabiliriz.

A. TEMEL FİKİRLER

1. "KOMÜNİZMİN İKİ AŞAMASI" FİKRİNİ YADSIMA

Kitap, sosyalist sistemin çöküşünün gerçek nedenleriyle hiç ilgilenmiyor. Tüm yapmaya çalıştığı, bin türlü dolaylı ve dolaysız yoldan, çöküşün suçunu Marksizme yüklemektir.

Bunu yapabilmek için Yalçın Küçük'ün bir "dayanağa" gereksinimi var. O dayanağı, komünizmde iki aşama olduğu fikrini reddederek "buluyor." Komünizmde bir alt aşama (sosyalizm), bir de üst aşama (komünizm) olduğunu reddedince, komünizmin unsurlarını taşımadığı gerekçesiyle Sovyetler Birliği'ni eleştirebiliyor.

* Önce Yalçın Küçük'ü Okuyalım:

"... Marx, üstelik marjinal notlar olarak ifade ettiği bir kısa çalışmasında, Gotha Programı'nın Eleştirisi'nde, birdenbire komünizmi iki aşamaya bölerek birincisine sosyalizm adını veriyor ve bununla ilgili çok katı önermeler yazıyor. Bu çalışmamın gelişmesi içinde Marx'ın buna hakkı olmadığı sonucuna vardım; hak, ya eylemden ya da teoriden doğuyor. Bu önerme için bir eylem birikimi göremiyorum; bu kadar önemli bir önermeyi ise sadece bir paragrafa sığdırmayı ve bunun hep bir paragraf olarak kalmasını da teorik açıdan

haksızlık olarak değerlendiriyorum.

“(…)

“Bahro, Doğu Almanya’da yayınlanan kalın bir kitapta, sosyalizmin, dünya çapında kapitalizmden komünizme geçiş sürecinde, ‘göreceli olarak bağımsız sosyo-ekonomik formasyon’ olduğunun yazıldığına işaret ediyor. (Ulbricht’in kitabı-R.Y.) Daha önce pek dikkati çekmeyen bu önemli keşif, Bahro’nun işaretinden de sonra, özellikle kapitalist restorasyonun açıklık kazandığı bir zamanda daha büyük önem kazanıyor. Bu açıdan bakıldığında reel sosyalist ülkelerin, yumuşama politikası çerçevesinde ve teker teker komünizme geçiş hedeflerini askıya aldıkları anlaşılıyor…

“(Ulbricht’in), sosyalizmi, göreceli sıfatıyla yumuşatılmış olsa bile bağımsız bir sosyo-ekonomik formasyon olarak tanımlaması marksizme büyük bir katkıdır; çok büyük tartışma gerektireceğinden hiç bir kuşku duymuyorum. Ancak zamanında farkedilmediği için ve farkedildiği zamanda da sosyalizmden kaçış büyük bir hız kazandığından üzerinde durulmadığı anlaşılıyor; tam bir sapmadır.

“Aslında bu bile çok tartışma götürür; çünkü, Marx’ın aşamalandırma merakı, ilk sosyalist denemelerin çöküş sürecinde, daha çok ön plana çıkıyor ve daha büyük tartışmaları gerektiriyor. Marx’ın kendisinin bile ‘marjinal’ olarak nitelediği Alman Sosyal Demokrat Partisi için hazırlanan Gotha Programı’yla ilgili eleştiri notlarında, bir paragrafta, hiçbir dayanağı veya gerekçesini geliştirmeden komünizmi iki aşamaya ayırması, zaman içinde kutsallaşıyor ve giderek sosyalizm aşaması katılıyor… Marx’ın bu aşamalandırmasının dayanaklarının hiç ama hiç aranmamış olmasını son derece şaşırtıcı bulmak gerekiyor…

“Marx’ın komünizmi aşamalandırmasının dayanakları yetersiz ve sosyalizmin tanımı ise son derece sınırlı

sayılmak durumundadır.”

* Kısa Yanıtlar:

Yalçın Küçük, daha Bahro'nun sözünü ettiği kitabı ve yazarını ve kitabın yarattığı büyük tartışmayı bilmiyor! Bu, yazarımızın, 1970'lerin başlarında (ve tabii bugün de) Marksist değil, yalnızca bir burjuva öğretim üyesi olduğunun kanıtı oluyor. Çünkü dünya komünist hareketi içinde o konuda yazılmış çok kitap ve yıllarca sürmüş bir tartışma vardır. Tartışmayı başlatan, Bahro'nun atıf yaptığı kitap, 1966'da Ulbricht tarafından yazılmıştır. Ulbricht, Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk devlet başkanı, partinin de genel sekreteridir... Dahası, söz konusu tartışmada SBKP doğru tutum almış ve sosyalist aşamanın, “görelî” de olsa, komünizmden ayrı bir formasyon olarak ele alınamayacağını savunmuştur.

İkincisi, Yalçın Küçük, lastikli bir cümleyle Ulbricht'in yanlısını Marks'ın “aşamalandırma merakı”na bağlıyor. Okurun biliçaltını Marks'a karşı örgütlemek için. Yoksa ikisi arasında en ufak bir neden-sonuç bağı yok. Marks'ta böyle bir “merak” olduğunu varsaysak bile, oradan bu yanlışa nasıl atlanır? Marks, iki aşamayı birbirinden ayırıyor mu?

Üçüncüsü, ikide bir araya “marjinal notlar”, “kısa çalışma” gibi sözler sıkıştırması yine aynı çirkin bilinçaltı doldurma yönteminin uzantılarıdır. Marjinal sözcüğü, Marks ve Engels'in kitaba önem vermedikleri, “marjinal” buldukları anlamına değildir. Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin *Gotha Programı*'yla yanyana okunması, bir madde oradan, yanıtının buradan okunması gereğini anlatan bir sözdür... Peki, “kısa çalışma” ne demek oluyor? *Gotha Programı'nın Eleştirisi*, Marksizmin en değerli ürünlerinden, o hazinenin en değerli taşlarından biridir. O “kısa çalışma”nın tüm teorik dayanakları ise *Kapital*'in 1. cildinde getirilmiştir. Ne

güzel ki, Marks ve Engels, Yalçın Küçük gibi yazmıyorlar!

Dördüncüsü, Küçük, sık sık Marks'ın "aşamalandırma merakı"ndan söz ediyor. Böylece onu, basit bir oportünist gibi algılatmaya çalışıyor. Hepimiz biliriz ki, tekil süreçleri aşamalara bölmeye çalışmak, oportünizmin ayrılmaz bir özelliğidir. Peki, Küçük'ün böyle pis bir dille konuşmaya hakkı var mıdır? Kendisi herhangi bir yerde, Marks'ın söz ettiği aşamaların yersizliğini kanıtlıyor mu? Neden komünizmde bir alt aşamaya gerek yoktur, gösteriyor mu? Göstermiyor! Öyleyse, "merak" gibi sözcükler kullanması, kendi kötü niyetinden başka neyi gösteriyor?

Beşincisi ve gerçekten en mide bulandırıcısı şudur: Marks komünizmde iki aşama fikrini "birdenbire", "hiçbir dayanağını, gerekçesini geliştirmeden" getirmiş. Hem de "bir paragrafta getirmiş ve bu hep bir paragraf olarak kalmış." Bu fikrin "dayanaklarının hiç ama hiç aranmamasını son derece şaşırtıcı bulmak gerekiyor"muş! Neyin asıl "şaşırtıcı" bulunması gerektiğini şimdi görelim.

* Komünist Toplum Üzerine Marks ve Engels Yazılarının Kısa Kronolojisi:
(*Gotha Programı*'ndaki Görüşlerin Teorik Dayanaklarının Hazırlanması)

* 1844 - ilk ögeler: Marks, *Ekonomik ve Politik Elyazmaları*'ni yazıyor. Engels, *Ekonomi-politiğin Eleştirisinin Ana Hatları*'ni yazıyor. Engels ilk kez burada, sosyalizmin ana konularından biri olan, değer yasasının işleyişinin "özel mülkiyet kaldırıldıktan sonra, bir süreç içinde sınırlanması" fikrini getiriyor. Komünizmde iki aşama görüşü bu fikrin içinde vardır.

* 1845-46 - *Alman İdeolojisi* (ortak eser) ile şu fikirler geliyor: Yeni üretim ilişkilerini, üretim güçlerindeki değişme getirir. Komünizm de, üretken güçlerin "muazzam büyümesi ve gelişmesi" temelinde gelebilir. Çünkü ancak bu, özel

mülkiyeti kaldırma imkanını verir... Burada, komünizmin, kapitalizmin üretim güçleriyle kurulamayacağı fikri vardır. Komünizm daha yüksek bir üretim biçimidir, onu yaşatabilecek üretim güçleri de, kapitalizmin kaldıramayacağı türden olacaktır.

* 1840'ların ikinci yarısı: *Felsefenin Sefaleti, Ücretli Emek ve Sermaye*. 1845, Engels'in *Elberfeld Konuşmaları*: İlk kez, komünizme varışın aşama içereceği fikri burada geliyor... Ardından, *Komünizmin İlkeleri* (Engels) ve *Manifesto*, "geçiş dönemi" diye de adlandırarak, kapitalizmden komünizme geçiş döneminin programını veriyor!

* 1850: Marks ilk kez, 1848-49 devriminin deneylerine dayanarak, komünist toplumun gelişiminde aşamalar olacağını söylüyor. (*Londra Alman İşçileri Eğitim Derneği Dersleri*)

* 1857-58: Marks, *Ekonomi-Politiğin Eleştirisinin Anahatları'nı* (*Grundrisse*) yazıyor. *Grundrisse, Kapital*'in ve pek çok önemli kitabın ilk taslağı oluyor. Marks, *Grundrisse*'de komünist toplumla *Kapital*'de olduğundan çok daha uzun ve detaylı olarak ilgilenmiştir. Çünkü *Grundrisse* kendisi için araştırma kitabıdır. *Kapital* ise sonuçların sistemli ve özlü bir sunuluşudur.

* 1859: Marks, *Ekonomi-Politiğin Eleştirisine Katkı*

* 1861-63: *Kapital*'in ilk taslağı

* 1864-66: *Kapital*'in 1. ve 3. ciltleri

* *Gotha Programı*, 1875: Marks, 31 yıllık çalışmanın ve özellikle *Kapital* için yapılan ekonomik araştırmanın temelinde, komünist toplumun her iki aşamasının temel özelliklerini ele alıyor.

Komünizmin aşamalarının teorik "dayanak" ve "gerekçelerini" hazırlayan çok sayıda eser ve 31 yıl! Şimdi Yalçın Küçük'de bilimsel namus var mı?

* 1878: Engels, *Anti-Dühring*'i yazıyor ve komünist ekonomi üzerinde geniş biçimde duruyor.

Marks ve Engels'in, iki aşama fikrine öyle "hoop" diye

ulaşmadıkları ortadadır. Öyleyse Yalçın Küçük, ya Marksist kaynakların ABC'sini öğrenmeden kitap yazabilecek kadar cahil ve ciddiyetsizdir, ya da bile gerçeğin tersini yazabilecek kadar yalancıdır. Hangisi olursa olsun, böyle bir insandan toplumuna yarar gelmez.

Tabii, Marks ve Engels'in, "komünizmde iki aşama" fikrine bir ömür boyu araştırmanın ardından ulaştıklarını göstermek, sorunun ancak bir yanını çözer. Öteki yan hâlâ duruyor: Komünizmde iki aşamanın zorunluluğu fikri doğru mudur, yanlış mıdır? Şimdi bunu görelim.

* Komünizmde Neden İki Aşama Olacak?

Bunu anlayabilmek için önce kısaca komünist toplumun nasıl bir toplum olduğuna bakmak, sonra kapitalist sistemin aşamayacağı, varış sürecinde yıkılacağı sınırı saptamak gerekir.

* Komünizm Nedir?

"Komünist toplumun üst aşamasında, bireyin işbölümüne köleleşici bağımlılığı ve bununla birlikte, kafa ve kol emeği arasındaki antitezin yokolmasının ardından; emeğin yalnızca bir yaşam aracı değil, yaşamın temel gereksinimi olmasının ardından; bireyin her yönlü gelişimi ve kooperatif zenginliğin tüm sonuçlarının çok daha bolca akmasıyla birlikte, üretim güçlerinin de artmasının ardından - ancak o zaman burjuva hakkın dar ufku bütünüyle aşılabılır ve toplum sancağına şunu yazar: Herkesten yeteneği kadar, herkese gereksinimi kadar!" (*Gotha Programı*)

Marksist ekonomi-politikte, üretici güçler her zaman konunun merkezidir. Üretim ilişkileri ancak, onların maddi dayanakları olan üretim güçlerinin karşısına konularak

anlaşılabilir. Böyle olduğu için de, Marks'a göre, üretim güçleri, üretim ilişkisi demektir. "Değişik ekonomik çağları ayırdetmemize olanak veren şey, yapılan maddeler değil, bu maddelerin nasıl yapıldığı ve hangi aletlerle yapıldığıdır. Emek aletleri, yalnızca insan emeğinin ulaştığı gelişme derecesinin ölçütünü vermekle kalmaz, aynı zamanda emeğin hangi toplumsal koşullar altında yürütüldüğünün de göstergesidir." (*Kapital*, Cilt 1, İng. basım, s.175-176)

Komünizmin üst aşamasının maddi ve teknik temelini karakterize eden emek aletleri, kendi kendini denetleyen makinaların otomatize sistemleri olacaktır.

* Kapitalizmin Sınırı Neresidir?

"... (Sermayenin) tarihsel misyonu, bir yanda ihtiyaçlar, gerekli olanın üzerinde ve ötesinde emek demek olan artı-emeğin kendisinin, bireysel ihtiyaçlardan kaynaklanarak evrensel bir ihtiyaç olduğu noktaya kadar geliştirildiğinde; öte yanda evrensel çalışkanlık sermayenin birbirini izleyen kuşaklara uyguladığı katı disiplinle geliştirilip yeni kuşağın ortak özelliği durumuna geldiğinde, ve nihayet, bu çalışkanlık - sermaye tarafından, onun zenginleşmek için sürdürdüğü sonu gelmez uğraşısı içinde ve bunda başarıya ulaşmasını sağlayacak yegane koşullar altında, üretici güçlerin sürekli olarak iteklenen gelişmesi sayesinde - bir yanda, genel zenginliğin elde edilmesi ve korunmasının bir bütün olarak toplumun yalnızca az bir miktar emek-zamanını gerektirdiği, ve öte yanda, çalışan toplumun, kendi giderek artan yeniden-üretimi, gittikçe gelişen bolluk içindeki yeniden-üretimi sürecine karşı bilimsel bir tutumu benimsediği bir noktaya kadar ilerlediğinde; yani, şeylerin kendisi için yapabileceklerini bizzat insanın kendisinin yaptığı türden emeğe son verildiğinde, tamamlanmış olur." (*Grundrisse*) (abç)

Grundrisse'den yaptığımız bu gerçekten dikkate değer alıntıda Marks, kapitalizmin rahminde gelişen komünist toplumun ön koşullarını vermektedir.

Tarihsel açıdan her üretim tarzının, ötesinde yaşayamadığı nesnel bir sınırı vardır. İnsanlar farklı bir yaşam istedikleri için sistemlerin sonu gelmiyor. Peki, kapitalizmin sonul sınırı neresidir? Marks'a göre bu noktanın gelişi için üç koşul gerekmektedir. *Birincisi*, Marks, sistemin giderek işçiyi üretimden uzaklaştırmasına işaret ediyor. (Marks, üretimin tümüyle işçisiz yapılmasından söz etmiyor. Tümüyle robotlarla üretim yapan kapitalist bir toplumu hayal edemezsiniz, çünkü o zaman sömürü kalmaz.) *İkinci eğilim*, kapitalizmin bireyi mülkiyet sahipliğinden uzaklaştırmasıdır. Ve *üçüncü* koşul, kapitalizmin yayılacağı alan kalmamasıdır.

* Neden Sosyalist Aşamaya Gerek Var?

Yukarıda yazılanlardan Yalçın Küçük için bile iyice açık olması gerekir ki, kapitalizmin varabileceği en yüksek aşamada da komünizmin üst aşamasını sağlayacak üretim güçlerine varılamıyor. Bunu yaratacak bir ara dönüştürme aşaması gerekiyor.

Komünizmin bu iki aşaması, asıl olarak, toplumun üretim örgütlenmesinin karakteriyle, üreticilerin tarihsel gelişmesinin düzeyiyle ve bunların sonucu olarak, bireysel tüketim araçlarının dağıtım biçimiyle birbirinden ayrılıyor. Engels 1890'da şöyle yazıyor: "Dağıtım yöntemi, özünde, ne kadar dağıtılacak şey olduğuna bakar. Bu da mutlaka üretimin ve toplumsal örgütlenmenin gelişmesiyle değişir. Bugünden yapılabilecek tek şey, 1) başlangıçta uygulanacak dağıtım yöntemini keşfetmeye çalışmak, ve 2) daha sonraki gelişmenin genel eğilimini bulmaya çalışmaktır." (*Schmidt'e Mektup*, 5 Ağustos 1890) İşte Marks'ın *Kapi-*

tal'in 1.cildinde ve ardından *Gotha Programı*'nda yaptığı tam da budur. "Katkıya göre dağıtım"ın, komünizmde dağıtım yönteminin ilk aşaması olduğunu göstermiş ve eğilimin gereksinimlere göre dağıtım olduğunu belirlemiştir.

"Burada söz konusu olan, kendi temelleri üzerinde gelişmiş değil, tam tersine, kapitalist toplumdan çıktığı şekliyle, bu nedenle de hâlâ ekonomik, moral ve entellektüel, her açıdan, rahminden çıktığı eski toplumdan doğuş izleriyle damgalı komünist toplumdur. Dolayısıyla, üretici birey, toplumdan geriye - kesintilerden sonra- tam tamına ona verdiğini alır." (*Gotha Programı*)

Bu nedenle, sosyalist aşamayı reddetmek, "kapitalizmin üretim güçleri temelinde komünizm kurulabilir" demektir! Böyle yaklaşımlar, tarihsel materyalizmin ve ekonomipolitiğin reddi anlamına gelir. Yalçın Küçük'ün yaptığı da budur.

Küçük'ün böyle "birdenbire", "hiçbir dayanağını ve gerekçesini geliştirmeden" aşamaları kaldırma "merak"ını "son derece düşündürücü bulmak gerekiyor!"

2. "HOŞ" ZAMAN-YENİ İNSAN-SOSYALİST ÇALIŞMA

Şimdi, ikinci büyük yanlış kümesini ele alalım.

2.1. "HOŞ ZAMAN - BOŞ ZAMAN"

Önce Yalçın Küçük'ün yazdıklarını okuyalım:

"Sovyet sosyalizmi, en çok boş zamanı artıramamakta ve hoşzamana çevirememekte başarısızlığa uğradı. Yeni düzen, burjuva düzeninden ayrı bir boş zaman kullanımı yaratamadı ve hoşzamanın teori ve pratiğini geliştiremedi.

“Sosyalizmin amacı hoşzamandır ve çalışmayı azaltarak yine de gerçekleştirecek çalışmayı, hoşzamanına çevirebilmektedir. Çalışma, ancak piknikte bebek-nöbetine benzediği ölçüde hoşzaman olabilir; Sovyet marksizmi burada, en büyük başarısızlığını yaşıyor.

“(...)

“... En ileri kapitalist ülkeye, verimlilik göstergesi açısından yetişmek ve geçmek için, mümkün olan en geniş emek seferberliğini gerçekleştirmek kaçınılmaz oluyor. Bu kaçınılmazlığın beraberinde getirdiği fiyatlar var.

“...Birincisi, çalışmanın fetiş haline getirilmesidir...

“... Sosyalizmde olgunlaşan, en azından sosyalizmin bazı koşullarını kurabilen bir ülkede, iş disiplininin azalmasına şaşmamak gerekiyor; böyle bir ülkede iş disiplini varlığını sürdürecektir olursa şaşmak zorunludur ve bunu, bir yanlışlığın işareti saymak mümkün oluyor.

“Bu açıdan bakıldığında Sovyetler Birliği’nde 1970 yılları ve 1980 başlarında iş disiplininin azalmasını çalışmanın fetişleştirilmesinden uzaklaşma olarak anlıyorum...

“... Fakat Sovyet sosyalizmi, yeni hoşzaman teori ve pratiğini geliştirmeyi tümüyle ihmal ettiği için, işe ilgisizlik, ne yazık ki, sarhoşluğa açılıyor...”

* Özetle Sovyet sosyalizmi neden yıkılmış?

1. Boş zamanı arttıramadı.
2. Boş zamanı hoş zamana çeviremedi.
3. Kapitalizmden farklı boş zaman kullanımını yaratamadı.
4. Çalışmayı hoş zaman haline getiremedi.
5. Bunların altında “yetişmek-geçmek stratejisi” yatıyor: a. Çalışma fetiş oldu. b. Sosyalizmde iş

disiplini azaltılmadı.

* Yanıtlar:

Bir kez, "hoş zaman" yerine, Marks ve Engels'in kullandıkları "serbest zaman" (free time) kavramını kullanmak gerekir. Doğrusu odur. Bilimsel kavramlar, Yalçın Küçük çırpıştırmacılığı içinde üretilmiyor.

Yazımızın başında, "kitabın yapmaya çalıştığı, çöküşün suçunu Marksizme yüklemektir. Bunu yapabilmek için bir dayanağa gereksinimi var. O dayanağı, komünizmde iki aşama olduğu fikrini reddederek buluyor. Bunu reddedince, komünizmin unsurlarını taşımadığı gerekçesiyle Sovyetler Birliği'ni eleştirebiliyor" diye yazmıştık. İşte yukarıdaki ilk üç maddeye aldığımız eleştiriler (boş zamanı arttıramamak, boş zamanı hoş zamana çevirememek, kapitalizmden farklı boş zaman kullanımı yaratamamak), böyle demagojik eleştirilerdir. Bunlar komünist aşamanın öğeleridir. Sosyalist aşamanın ise iyice olgunlaştığı, komünizme iyice yaklaştığı evrelerinde söz konusu olabilir. Böyle bir eleştiriyi, daha tüm ülke çapında endüstrileşme aşamasını tamamlayıp tamamlamadığı tartışma konusu olan Sovyet sosyalizmine karşı yöneltmek ise iyice saçmaktır.

"Çalışmayı hoş zamana çevirememek" eleştirisi hepten temelsizdir, çünkü komünist aşama için bile böyle bir amaç yoktur. *Grundrisse*'de Marks, tam da bu noktaya yanıt veriyor ve Fourier'nin, "üretimin hoş zaman olacağı" fikrini eleştiriyor. Üretim her zaman ciddi iştir, komünizmde ise çok ciddi iş, en yoğun işgücü harcama olacaktır, diyor.

Tabii, sosyalizmin ileri evrelerinde ve komünizmde emek süreci büyük bir değişiklik geçirecektir. Serbest zamanın yaratıcısı olarak emek-zamanı bambaşka ve özgür bir yapı kazanacaktır ama yine de o tam bir özgürlük değil, bir "zorunluluk" alanıdır. "Aslında," diyor Marks, "özgürlük alanı ancak zorunluluk ve dünyevi mülahazalarca (mundane

considerations) belirlenen emeğin bittiği yerde başlar; yani durumun doğası gereği, gerçek maddi üretim alanının dışındadır.” (*Kapital*, 3.cilt). Maddi üretim alanı ise, “zorunluluk alanıdır”, çünkü “tüm toplumsal formasyonlarda ve olası tüm üretim biçimleri altında” insan, yaşamını sürdürmek ve yeniden üretmek ve doğayla boğuşmak durumundadır. “Bu alanda (maddi üretim alanında - R.Y.) özgürlük ancak toplumsallaşmış insan olmayı; doğayla ilişkilerini rasyonelce düzenleyen, o ve onun kör güçleri tarafından yönetilmek yerine onu kendi ortak denetimleri altına alan birleşmiş üreticiler olmayı; ve bunu en az enerji harcayarak ve insan yapısına en elverişli koşullar altında elde etmeyi içerir. Fakat bu, ne olursa olsun, hâlâ bir zorunluluk alanıdır. Bunun ötesinde, kendi içinde amaç olan insan enerjisinin gelişmesi, gerçek özgürlük alanı başlar. Ama bu ancak söz konusu zorunluluk alanını taban yaparak geliştirebilir.” (*Kapital*, 3.cilt).

“Sosyalizmde iş disiplininin azalması gerektiği” fikri ise (ki, “çalışmanın fetiş olduğu” eleştirisi, bu madalyonun öteki yüzüdür) başı başına bir dehşet! Acaba Küçük bunu nereden bulmuş, hangi kitapta okumuş? Ya da kendi “çalışmalarının” bir sonucuysa, bunlardan biraz da olsa söz edip bizleri aydınlatması gerekmez miydi?

Hem de, çalışma “fetiş” olduğu için, “işe ilgisizlik, ne yazık ki, sarhoşluğa açılıyor.” Yani, çalışmaya çok vurgu, iyi birşeyi kötü birşeye dönüştürüyor. Söylenenlerin mantığı içinde kalınacaksa, bu ancak, Sovyet işçisinin vücudu aşırı çalışmayı kaldıramadı ve alkole sürüklendi biçiminde anlaşılabilir!! Başka türlü, neden-sonuç bağı kalmıyor. Oysa Sovyet işçisi, çok ve iyi çalışmasıyla ünlenmiş bir işçi değildi. Bunun çeşitli tarihsel nedenleri (kapitalizmin eğitici sürecinden yeterince geçmemiş olmak gibi) vardır. Sarhoşluğu o toplumda bu denli yaygınlaştıran nedenler ise, (çözülüşün gerçek ve temel nedenleri arasında başlarda gelir) profesörün ufkuna bile girmiyor. Bu nedenler,

toplumda demokrasinin yokluğu, hiçbir düzeyde işçi sınıfının karar mekanizmasında yer tutamayışı, dolayısıyla ekonomik ve siyasal yaşama yabancılaşması gibi nedenlerdir.

Sosyalizmde iş disiplininin azalması diye birşey olamaz. Sosyalizm, dağıtılacak mallarda darlık ve azın artırılma aşamasıdır. Bireylerin toplumdan aldıkları, ona yaptıkları katkıyla belirlenmektedir. Ayrıca, bunları anlatmanın da pek bir anlamı yok. "Profesör"e asıl şunu anlatmak gerekir ki, biraksın sosyalizmi, komünizmde de iş disiplini azalmayacaktır. Nerede iş varsa, orada, azalmayacak olan disiplini vardır. Disiplinin azalmasına yapılan işin kendisi, üretim engeldir. Azalacak olan işin disiplini değil, saatleridir!

2.2. YENİ İNSAN

* Önce okuyalım:

"Sovyet sosyalizmi en çok yeni insanı yaratmada başarısızlığa uğradı. Sosyalizm, Bruno kadar inançlı, Balzac kadar meraklı, Thomas More kadar bilge, Erasmus kadar şakacı, Faust kadar öğrenme tutkunu, Gide kadar dünya nimetlerine saldırgan, bir keşiş kadar oruç tutan, doğa karşısında Einstein kadar şaşırın, kütesine Tolstoy gibi mistik saygı duyan, Bertrand Russel kadar yaramaz, Nazım kadar saf insanı yaratmaya yazgılıdır; ilk denemede sadece savunma ve hücum korkağı yaratıklar ortaya çıkarabiliyor... (Bu söylenenlere tam bir idealist felsefe utanmazlığı denir! - R.Y.)

"Burada bir parantez açmak gereğini duyuyorum; yeni düzende hoşzaman teori ve pratiğinin fildişi kulelerde geliştirilemeyeceğinin kabul edilmesi gerekiyor. Fakat 'yeni', her zaman ve 'eski' düzende de,

yenisinde de, iki yerden uç veriyor; birincisi, üretimin en dibinde olanlarıdır. Bunların yaşadığı yerler, Türkiye’de gecekondu bölgeleri, yeni’nin, yeni insanın, uç verdikleri, filizlendikleri, fideliklerdir; kuşkusuz, tüm gecekonduyu kastetmiyorum. (DİPNOT: Yaşamın ve pahalılığın zorlamasıyla, Türkiye’nin gecekondualarında, birbirleriyle akrabalık ilişkileri bulunmayan komşuların bir tek kazan kaynatmasını yeni’ye yönelik ciddi bir adım sayıyorum. Bu arada hapisane komünlerini de yeni insanın kaynaklarından birisi olarak gördüğümü eklemek durumundayım.) Bunun dışında, ‘yeni’, her toplumda ve özellikle eski düzenlerde, sanatçılarda ve uçta yaşayanlarda filiz veriyor. Bu iki alanı, yeni düzende hoşzaman teori ve pratiğinin önemli kaynakları olarak görüyorum.

“(…)

“Soğuk Savaş yıllarında Batı’da yeni insan arayışı, Batı ve burjuva ahlakını reddeden ve yaşam biçimine kuşku belirten eksistansiyalizm olarak uç veriyor...

“... ‘hippi’ ve ‘çiçek’ gençliği, tekeller düzeninde çalışmadan kopuşu ve yeni bir boş zaman kullanımı arayışını temsil ediyor.”

* Yanıtlar:

“Başarısızlık yeni insan yaratmada!” Yine aynı hileyi basamak yapan bir başka demagoji. Önce komünizmde iki aşama olacağı fikrini reddedeceksin ki, ardından kolayca sosyalizmin yeni insanı “yaratamadığını” söyleyebilesin.

Belirli bir üretim ilişkisi kurulup kökleşmeden, yeni yaşam koşulları nesilleri defalarca eğitmeden, o üretim biçiminin davranış biçimleri, değer yargıları, kısaca kültürel üst yapısı ve insanı oluşmaz. Bu, tüm üretim biçimleri için doğrudur, komünizm için daha da doğrudur. Komünizmin üretim güçleri gelişmeden, ardına üretim ilişkileri kurulup

kökleşmeden “yeni insan” ortaya çıkmaz!

Sovyetler Birliği’ni “yeni insan” yaratamadığı için eleştirmekle, 1917 devriminin ardından sanat alanında ortaya çıkan “prolet-kült” akımı, özde aynı yanlıştır. Böyle zorlamalar, toplumsal gerçekler karşısında bir yere varamayacağı için prolet-kült akımı birkaç yıl içinde yokolup gitti. “Yeni insan” daha kapsamlı, daha nesnel gelişmelere bağlı olduğu için, Yalçın Küçük’ün yanlışının o kadar da dayanma şansı yoktur.

Profesör bir de ne yapıyor? Çok yakınlarda olmayan komünist üretim biçiminin “yeni insan”ına, kapitalizmde örnekler buluyor! Çok bilgili, çok zeki, çok yaratıcı profesör burada da durmuyor. Ne yapıyor? Komünizmin yeni insanına örnek diye gecekonduyu ve hipileri gösteriyor! Verdiği örneklerle işi iyice berbat ediyor. Yine tam bir idealist felsefe örneği, yine inanılmaz bir keyfilik.

Gecekondu yaşamı, yoksulluğun, çaresizliğin zorunlu kıldığı, insana insanlığını tattırmayan, herkesten birşeyler götüren, yokolması için mücadele ettiğimiz bir yaşamdır. Bu yokluğun ve çaresizliğin yarattığı davranış biçimleri, “herkese gereksinimi kadar” aşamasının insanına örnek olarak veriliyor... Hipiler de, emperyalist ülkelerin, üretime ve işçinin yaşamına ayla dünya arası kadar uzak küçük burjuva öğrenci gençliğinin içinden çıkmış bir küçük burjuva liberal akımıdır. Savaşlara karşı olmak gibi iyi yanlar da taşıdılar, ama hele emperyalist bir ülkede işçinin mücadele yolunu kavramayan her akımın varacağı gibi, sıkça anti-sosyal ve gerici konumlara kaydılar. Bunlar “yeni insan”a ne kadar benzerse, profesör de, kırmızı boyunbağı sahibi olduğu için o kadar benzer.

Peki, ya Küçük, bilincin maddi yaşama ön gelmesinden söz ediyorsa? *Anti-Dühring*’de Engels, tam da bu noktayı ilgilendiren önemli bir fikir getiriyor:

“Tersi değil de, insanların fikir ve kavramlarının

yaşam koşullarını yarattığı anlayışı, tüm geçmiş tarih tarafından reddedilir... Bu anlayış, ancak az ya da çok uzak bir gelecekte gerçek olabilir: İnsanların, değişen koşullara uymak için toplumsal sistemi değiştirmek gerektiğini önceden görmeleri ve kendileri farkında olmadan ya da istemeden değişimin kendini zorla kabul ettirmesinden önce bu değişimi istemeleri oranında.”
(*Anti-Dühring*)

2.3. SOSYALİST ÇALIŞMA

* Önce okuyalım:

“Şimdi sosyalizmde hızlı sanayileşme zorunluluğunun, Sovyet sosyalizmine ödediği ikinci fiyata değinmek istiyorum. Çalışmayı fetişleştirmek ve meta fetişizmi yerine iş fetişizmi altında ezilmenin yanında, bir de, hızlı sanayileşme ile birlikte sosyalizmde emek değer yasasının kemikleşmesi olgusuyla karşı karşıya geliniyor. Emek değer yasasının kemikleşmesi, sosyalizme, sosyalizme yabancı bir kurumun girip yerleşmesi anlamına geliyor...”

“... Emek değer yasasının asıl tahip edici yanı bireyciliği yerleştirmesinde görülüyor. Stalin’in ‘temel sorun’u işte burada yatıyor. Stalin, son ekonomik yazısında, hem kapitalizmde ve hem de sosyalizmde değer yasasının etkinliğini önemli ölçüde minimize etmesine karşın, 1930 yıllarında tümüyle bu yasanın pençesi altına giriyor. Stalin’in ‘Temel Sorun’u şurada çıkıyor; yeni işçi tulumunu giymiş mujik, hem sosyalist mülkiyete özen göstermiyor ve hem de hızlı sanayileşmenin gerektirdiği becerileri edinmek için eğitim görmeyi, eğitiminden sonra ücretinin artmasına bağlama eğilimini sergiliyor. Bu, Marx’ın işaret ettiği,

yeni'nin eski'den gelen doğum işaretlerini taşıması olgusunu bir kez daha doğruluyor; köylü, hep yaptığı işin karşılığını almak istiyor.

“Harcanan emeğin birebir karşılığı peşinde koşmak, bir köylü ideolojisidir ve emek değer yasasını doğuruyor. Bu yasa ve birebir karşılık arama eğilimi aynı zamanda, bireyciliğin özünü saklıyor; daha sonraki yıllarda Sovyet sosyalisti insanın yalnızca kendi dar dünyasının maddi ve manevi sorunlarıyla ilgilenmesini buraya bağlayabiliyorum.

“... Sosyalist çalışma, kesinlikle, karşılıksız ve karşılık beklenmeden yapılan bir çalışmadır; bu, bir alfabe yerine geçiyor. (DİPNOT: ‘Communist labour in the narrower and stricter sense of the term is labour performed gratis for the benefit of the society, labour performed not as definite duty, not for the purpose of obtaining a right to certain products, nor according to previously established and legally fixed quotas, but voluntary labour, irrespective of quotas; it is labour performed without expectation of reward, without reward as a condition, labour performed because it has become a habit to work for the common good and because of a conscious realisation (that has become a habit) of the necessity of working for the common good - labour as the requirement of healthy organism.’ V.İ. Lenin, *Collected Works*, Vol.30, s.517) Bu alfabenin unutulmasını ve bir daha hatırlanmamasını, Sovyet marksizminin çürümesinin önemli nedeni olarak görüyorum.”

* Yanıtlar:

Yalçın Küçük, “hızlı sanayileşme emek-değer yasasını kemikleştiriyor, bu yasa sosyalizme yabancıdır” diyor. Söylenenin ikinci bölümü doğrudur ama biraz ileride bunun

tersini söylediğini göreceğiz. Neyse, onu oraya bırakalım, değer yasası sosyalizme yabancıdır, onun bir ögesi değildir. Fakat cümlelerin başı gösteriyor ki, Küçük, Sovyetler'deki sorunu yine başaşağı görüyor.

Gerçek sorun başka yerde yatıyor. Hızlı sanayileşme aşaması, değer yasasının işlenmesini istiyor ama buna izin verilmiyor. Sorun, sosyalizm öncesinde işlemesi zorunlu olan yasa ile, iradi kararlarla, "sosyalist olduk" diyerek, yasanın işleyişini yok saymaya çalışanlar arasındaki boğuşmada yatıyor. Sovyet yönetimi, 70 yıl boyunca bu konu hakkında ne yapacağını tam olarak bilemiyor. Lenin'in ölümünden az sonra, yasanın Sovyetler'de işlemediği fikri egemen oluyor ve ders kitaplarına giriyor. Bu tutum, özellikle köyle kent arasındaki ürün değişimine darbe vuruyor, çünkü ekonominin o gelişme düzeyinde bu değişim kendi doğallığı içinde ancak meta dolaşımı ile olabilir. Ve bu tutum, yersiz ve zamansız olarak, en ufak ürünü bile planlayan bir "emir ekonomisi"ne geçme zorunluluğunu dayatıyor. Yani sorunları yaratan, tam da Küçük'ün söylediğinin tersi bir durumdur.

Yalçın Küçük, "emek-değer yasasının asıl tahrip edici yönü, bireyciliği yerleştirmesindedir" diyor. Genel olarak konuşursak, yasanın "tahrip edici" herhangi bir yönünden söz edilemez. Tarihsel gelişmede köleci toplumla birlikte ortaya çıkmış, asıl benliğine kapitalizmle kavuşmuş, tarihte büyük bir ilerlemeyi temsil etmiş bir yasadır. Varlığı gerekli, zorunlu ve yararlı olmuş bir ekonomik işleyişin temel yasasıdır. Bu yasanın "tahrip edici" yanından değil ama ana özelliğinden sözedilebilir. Değer yasası, basit meta üretiminin ve kapitalizmin temel ekonomik yasasıdır.

Sovyetler Birliği'nin özelinde konuşursak da, söylenen yerine hiç oturmuyor. Sovyetler Birliği, kapitalizmin üretim güçleri üzerinde sosyalist ekonomik örgütlenmeyi kurmuş, komünizmin üretim güçlerini geliştirmekte olan bir ülke olsaydı, değer yasasının işlenmesine izin verilmesinin

kapitalizme dönüşü hazırladığı ve bir yan ürün olarak da bireyciliği geliştirdiği söylenebilirdi. O durumda, büyük bir geri adım atılmış olacaktı. Oysa, söz konusu edilen, endüstrileşme aşamasıdır. Fabrikası, yolu, elektriği, telefonu, postanesi olmayan bir toplumda, değer yasanının işlemesi, tarihsel açıdan hala olumludur.

Sonra, Stalin son ekonomik yazısında yasanın işleyişini minimize etmiyor ya da o yazı o anlama gelmiyor. Çünkü, Stalin'in başladığı nokta, yasanın işleyişini reddetmekti. Oradan kalkıp, yasanın belirli bir çerçevede ve denetim altında işlediğini (ki doğrudur, sosyalist ve komünist amaçlı bir devlette değer yasası böyle işler) söyleyince, bu, eski tutumuyla çelişmek oluyor, yasayı tanımak anlamına geliyor.

Sırada profesörün 3 tane birbiriyle bağlı, inanılmaz bulgusu var: 1) Stalin'in temel sorunu, yeni işçi tulumu giymiş mujiğin, emeğinin karşılığını istemesidir. 2) Emeğin karşılığını istemek köylü ideolojisidir. 3) Bu köylü ideolojisi emek-değer yasasını doğuruyor.

Kolay mı burjuva üniversitesinde profesör olmak deyip "taşı gediğine oturtacağım", ama böylesinin burjuva profesörler arasında bile kolay bulunamayacağını biliyorum. Stalin'in temel sorunu, en büyük sorunu, çalışanın çalıştığının karşılığını istemesi idiye, Stalin kadar beceriksiz bir yönetici dünyaya gelmemiş demektir. Demirel, Özal onun yanında devlet adamı kalırlar. Öyle ya, adamcağızın hiçbir sorunu yokmuş, bir eli yağda, bir eli balda. Yine de pek çok hata yapmış. Aslında şanssız adam Stalin. Elindeki işçiler yeni köylüden dönme olmasa, göbekten işçi olsalar, onu da istemezlerdi, bedavaya çalışır giderlerdi.

Neyse, bu 3 "bulgu"ya ciddi yanıt vermek gerçekten zor. Eskilerin deyimiyle, "ayarı beyan" edelim ve geçelim... Emeğin karşılığı değildir istenen, işgücünün karşılığıdır. Harcanan işgücüdür, emek onun harcanma sürecidir... "Emeğin" karşılığını istemek köylü ideolojisi olamaz. Köylü ekonomisi, pazara, değişime kapalı ekonomidir. Olsa

olsa meta üretiminin (basit meta üretimi ve kapitalizm) olur ve de son derece doğrudur, küçümsenecek bir yanı yoktur... Emek-değer yasasını da köylü ideolojisi doğuramaz, o yasa daha köylü dünyada yokken vardı, köylü kalktı hâlâ var. Aralarında uzak yakın hiçbir ilinti yoktur.

Ancak, profesörün sosyalist çalışma konusundaki en vahim çarpıtması, asıl büyük hilesi, "sosyalist çalışma, karşılıksız çalışmadır" sözlerinde yatıyor.

Karşılıksız çalışma, komünist aşamanın çalışmasıdır. Bunun gerçekleşmesi için iki koşul gereklidir. Birincisi, ekonomik gelişmenin, bireylerin tüm gereksinimlerini toplumdaki karşılıksız edinebilecekleri bir düzeye yükselmiş olması gerekir. Böyle bir düzeye erişene dek, toplum bireye ancak onun topluma yaptığı katkı kadar verebilir. Toplum, sosyalist aşamada, bireye vereceğini onun katkısına bağlamışsa, doğaldır ki, bireyin çalışması da karşılık için olacaktır. İkincisi, böyle bir ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişme sonunda bireyleri belli rollere sınırlayan işbölümü yokolacak, "yeni insan", komünist toplumun insanı yetişecektir. İşte o insan için çalışmanın kendisi, "yaşamın en büyük gereksinimi", zevki durumuna gelecektir. O insan topluma katkısını, karşılık beklemeden yapacaktır.

Bunların hiçbiri olmamış, Sovyetler Birliği, az biraz kapitalizmden, gerisini de feodalizmden aldığı ekonomi, toplumsal yaşam ve kültür üzerinde endüstrileşmeye ve sosyalizmi kurmaya çalışıyor, profesör nelerden söz ediyor! Bu insanın, yaptığı hilenin farkında olması gerekir, çünkü, "hızlı sanayileşme emek-değer yasasını kemikleştiriyor" diyen kendisi. Yani daha sosyalist toplum bile olmadığını açık. Böyle bir toplumu, komünizmin unsuruyla eleştirmeye kalkıyor.

Yalçın Küçük, yaptığı bilinçli çarpıtmanın, yaptığı hilenin çok iyi farkında. Kendisine destek göstermek üzere Lenin'den aldığı alıntıyı İngilizce veriyor! İngilizce bilenler

için, alıntının komünist emekten söz ettiğini anlamak çok kolay ama Türkiye’de kaç kişi İngilizceyi o düzeyde biliyor?

Dahası var, “profesör”ün ne denli kötü niyetli, ne denli bilimsel namustan uzak olduğunun, o alıntı içinde bir kanıtı daha var. Adam bir paragraf alıntı yapıyor ama hemen bir üstündeki ve bir altındaki açıklayıcı cümleleri almıyor. Oysa, alıntı ancak o cümlelerle birlikte anlamlı, yerine oturan bir bütündür. Şimdi, bunları birlikte okuyalım (birinci ve üçüncü paragraflar almadıkları, ortadaki paragraf kendi yaptığı alıntıdır):

“Şu iki yıl içinde, sosyalizm temelinde örgütlenmede bir miktar deneyim kazandık. Bu nedenle komünist emek sorununa eğilebiliriz ve eğilmeliyiz. Ya da, komünist yerine sosyalist emek demek daha doğru olacak, çünkü kapitalizmin içinden büyümekte olan yeni toplumsal sistemin yüksek değil, alt, ilk gelişme aşamasındayız.

“Kavramın net ve dar anlamı içinde komünist emek, toplumun yararı için karşılıksız harcanan emektir. Belirli bir görev olarak, belli ürünlere hak kazanmak amacıyla, önceden belirlenmiş ve yasal olarak saptanmış kotalara göre harcanan emek değil, kotalarla ilgilenmeyen, gönüllü emektir. Ödül beklentisi olmadan, koşulu ödül olmadan harcanan emektir. Ortak yarar için çalışmak bir alışkanlık olduğu için ve ortak yarar için çalışmanın bir zorunluluk olduğu bilinci (ki artık bir alışkanlık olmuştur) yerleştiği için harcanan emektir - sağlıklı bir organizmanın gereksinimi olan emektir.

“Şu herkes için açık olmalıdır ki, biz, yani bizim toplumumuz, bizim toplumsal sistemimiz, emeğin bu biçiminin geniş, gerçekten yığinsal ölçekte uygulanmasından hâlâ çok uzaktır.” (V.I. Lenin, *Collected Works*, Vol.30, s.517)

3. YETİŞMEK GEÇMEK - KOMÜNİZME GEÇİŞ DÜZEYİ - ORADA KALMAK

3.1. YETİŞMEK-GEÇMEK

* Okuyalım:

“Lenin, kendinden önceki sosyalizm kitaplarında olmayan bir stratejiyi, en ileri kapitalist ülkeye, yetişmek ve geçmek ilkesini ortaya atıyor...”

“Lenin’in ortaya attığı ve Stalin’in gerçekleştirdiği ‘dogmat’ i pregnant’ çizgisi hem bir teori değildir ve hem de kalıcı bir ders taşıyor. Tarihin tersliklerinden çıkmış kısa dönemli bir politika olarak görünüyor...”

* Yanıtlar:

Yalçın Küçük öyle büyük bir deha ki, basit ve anlaşılır doğrularla hiç ilgilenmiyor. Lenin’in, “kendinden önceki sosyalizm kitaplarında olmayan” bir fikri, ileri kapitalizme yetişmek ve onu geçmek fikrini ortaya attığını söyleyebiliyor. Oysa görmüyor ki, bu fikir Marks’ın teorisinin bütününde var. Sosyalizm, tarih-toplumsal bir aşama olarak, kapitalizmin bıraktığı yerden başlayacak. Onun artık ekonomik ve toplumsal gelişmeyi sağlayamaz olduğu noktadan sonra başlayacak. Demek ki, Lenin’in bir politika olarak önerdiği hedef, teorinin genelliği ve soyutluğu içinde mevcut.

Bu hedefin, Lenin’den önceki kitaplarda somut olarak yer almasını nasıl bekleriz? Kapitalizmin toplumu getireceği optimal düzeye varmadan devrim yaparak toplumu sosyalistleştirmek için kolları sıvayanlar, tarihte ilk kez Bolşeviklerdir. Bu somut görevle ilk karşılaşan onlardır. Hedefi somut olarak gösterenler de onlardır.

Böyle bir hedef olmadan sosyalizm kurulacak! Daha ortada bir avuç işçi var. Kaldı ki bunu yazarın kendisi de kabul ediyor. Bakın ne diyor: "Sosyalizm, işçi sınıfının düzenidir. Ancak pratikte, 1920 yılında bile Sovyet proletaryasının Sovyet toplumu içinde büyük bir denizde küçük bir ada ölçeğini aşamadığı kesindir; Sovyet düzeni, sosyalist düzeni var edebilmek için, proletarya yaratmak zorunluluğu ile karşı karşıya geliyor."

Yalçın Küçük'ün, "yetişmek-geçmek" hedefini küçümsemesinin mantıksal sonucu, kapitalizmin üretim güçleri temelinde komünizm kurulabilir fikrine de varmıyor. Kapitalizmin her hangi bir düzeyindeki üretici güçlerle komünizm kurulabilir demeye varıyor. Hele bir de, iki aşamayı kabul etmediğini hatırlarsak, bu daha da böyle.

3.2. KOMÜNİZME GEÇİŞ DÜZEYİ

* Okuyalım:

"Sosyalizmin ikinci aşamasına ya da komünizme geçiş için değişmez bir kalkınma hızı ve düzeyi olduğunu sanmıyorum. Bunu şöyle de söylemek mümkündür; komünizme, en ileri kapitalist ülkeye yetişildiği zaman geçilebileceğini ileri sürmek saçmalaktır; bu yalnızca en ileri kapitalist ülkenin komünist olabileceği anlamına geliyor. Ayrıca en ileri kapitalist ülke de, krizlerle de olsa, sürekli olarak büyüdüğü için komünizm, bir serap haline geliyor; neresinden bakılırsa bakılsın, yetişmek ve geçmek ile komünizmi özdeşleştirmek bir absürd'e dönüşüyor."

* Yanıtlar:

Tarihsel olarak kapitalizmin sonu ne zaman gelir, komünizm

ne zaman acil olarak tarihin gündemine girer, bunlara birinci konuyu ele alırken değinmiştik. Bu değindiğimiz yönleri yinelemeden neler söylenebilir?

Bir kez, Marksist olduğunu iddia eden herhangi bir vatandaş için bir tarihsel determinizm vardır. Tüm insanlık tarihinin incelenmesinden çıkan, komünizmin gelişiminin kaçınılmaz olduğu anlayışı vardır. Birşeyin gelmesinin kaçınılmazlığı ise, ondan önceki şeyin bitişinin kaçınılmazlığı ile belirlenir. İşte, komünizme geçiş için “değişmez” kalkınma düzeyi, kapitalizmin kaçınılmaz sonunun geleceği düzeydir. (Bundan sonrasını 1. maddede ele almıştık)

Bir de şu var. Hani Küçük, komünizmin iki aşamaya ayrılmasını kabul etmiyordu? Yukarıdaki alıntıda, tümüyle o kabul etmediği temelde tartışıyor. Böylece de, iyice saçmalamış oluyor. Çünkü, “yetiştirilme” hedefi, komünizmin alt aşaması olan sosyalizm için söz konusudur, gereklidir, zorunludur. Komünizmin üst aşaması bundan çok daha yüksek bir gelişme düzeyi ister. Herhangi bir kapitalist gelişme düzeyinden doğrudan komünizme geçilebilir diyen, tarihsel gelişmeyi karikatür düzeyinde keyfileştiren bir insan, kendine Marksist deme hakkına sahip olamaz.

Sonra, bir kapitalist ülkenin “sürekli” büyüyebileceğini düşünebilmek de Marksizmin tümüyle dışındadır. Bugün büyüyebildiğine bakarak tümüyle ampirik gözlemlerle yazı yazan, en ufak bir teorik genelleme kapasitesi göstermeyen bir “yazar”a, değil Marksist demenin, ciddi demenin bile olanağı yoktur. Yalçın Küçük, hiçbir sistemin doğal yaşamının sonuna gelmeden, tüm gelişme olanaklarını tüketmeden yıkılmayacağını anlamak istemiyor. Kapitalizm bugün henüz potansiyelinin sonuna gelmemiştir. O nedenle karşılaştığı devresel krizler hâlâ onun büyüme ve yenilenme aracı olarak hizmet görebiliyor.

Yalçın Küçük, herhangi bir düzeyden komünizme geçilebilir diyerek, kapitalist bir ülkenin “sürekli” büyüye-

bileceğini söyleyerek gerçekten gerici bir konuma oturmuştur.

3.3. ORADA KALMAK

* Okuyalım:

“... Yetişmek ve geçmek gerçekleşince; orada kalma eğilimi güç kazanıyor. En ileri kapitalist ülkeye olmasa bile ileri kapitalist teknolojik ve üretim düzeyine gelindiğinde, sosyalizmden kaçış başlıyor. Bugün Sovyetler Birliği'nde yaşanan budur; Marx'ın kapitalizme övgüsüyle, Lenin'in yetişmek ve geçmeye aşırı vurgusu birleşince ve bu arada kapitalist olmayan meta üretimini düşünmemek bir yana, sosyalist boş zaman kullanımı teori ve pratiğini ihmal, hoşzamanı ön plana çıkarmak, kapitalizme dönüş tutkusunu yaratıyor.

“(…)”

“Yetişmek ve geçmek stratejisi çerçevesinde yalnızca kapitalizmde görülen metaları üretebilmek, bireyciliğe karşı bilinçli ve kalıcı bir mücadeleyi yürütememek ve en önemlisi sosyalist bir boş zaman kullanımı teorisi ve pratiğini geliştirememek, hoşzamanı realize edememek, ne sonuç veriyor; ...

“... Sistem depolitize edilince ve daha ileriye gitmek mümkün olmadığı bir zamanda sanayileşmek ve kapitalizmin tanıdığı mal ve hizmetleri üretmek kapitalizmi getiriyor.”

* Yanıtlar

Tabii, yanlış savunmak zordur. Bu nedenle, Küçük ne kadar büyük bir demagog olursa olsun, söyledikleri sırtıyor. Mantık bağlarından ve neden-sonuç ilişkisinden yoksun,

birbiriyle de çelişen bir çorba ortaya çıkıyor. Bunlara birer cümleyle değinip geçelim.

Bir kez, Sovyetler Birliği için emperyalizme yetişmek ve geçmek ne zaman gerçekleşti? Ya da ileri kapitalist teknoloji ve üretim düzeyine ne zaman gelindi? Bunu, Batılı yazarlar, Sovyet yazarları, istatistikler dahil, Yalçın Küçük'ten başka dünyada hiç kimse söylemiyor. Keşke doğru olsaydı. O zaman tarihin akışı bambaşka bir yoldan yürürdü ve bugün yaşadığımız geçici ama çok ağır yenilgiyi yaşamazdık.

Şimdi, sosyalizmden kaçışın "nedenleri" olarak sıralanan noktalara geelim.

Birincisi, kaçışta, Marks'ın "kapitalizme övgüsü bir etken"miş! İnsaf derler, herhalde Marks'ın sosyalizme övgüsü daha fazladır! Kapitalizmin tarihte oynadığı devrimci role olan övgüsü de onu kendinden önceki sistemlerle kıyaslarken yapılır. Oysa Marks sosyalizmi kapitalizme karşı över. Marks'ın sözleri toplumu ya da sosyalizmden kaçmak isteyenleri bu kadar etkilemişse, durumun tam tersi olması, sosyalizme dört elle sarılınması gerekmez miydi?

İkincisi, bu kaçışta, yetişme-geçmeye fazla vurgu bir etken olmuş! İyi ya, yetişip geçmeye çok vurgu yapılmışsa ve "ileri kapitalist teknoloji ve üretim düzeyine" de gelinmişse neden kaçılınsın? O düzeye sosyalizmle gelinmiş oluyor, sosyalizmin üstünlüğü somutta kanıtlanıyor.

Üçüncüsü, kaçışta, "kapitalist olmayan meta üretimini düşünmemek" bir etken olmuş. Nasıl oluyor bu? Kapitalist olmayan meta üretimi, basit meta üretimidir. İleri kapitalist düzeye "erişmiş" bir sosyalist toplumun, kapitalizmdeki üretim ve piyasa anarşisini bir yana bırakırsak, basit meta üretimine ne gereksinimi olur? Sonra, basit meta üretimi de meta üretimidir ve değer yasası temelinde işler. Hani bu sosyalizme tersdi? Biraz önce öyle söylüyordu. Ama "bir yazdığını bir daha okumamakla" övünen yazara çok haksızlık etmeyelim, daha önce yazdıklarını nasıl aklında tutsun!

Dördüncüsü, kaçışta, bir yanda hoş zaman teori ve pratiğini ihmal, öte yanda hoş zamanı öne çıkarmak bir etkenmiş. Hoppala! Tüm iyiniyetimizi seferber ederek, bunun koca bir toplumu sosyalizmden kaçışa nasıl yönelttiğini anlamaya çalışıyoruz. Yine de içinden çıkamıyoruz. Hoş zaman teorisini ihmal, herhalde hoş zamanın sistem için önemi ya da nasıl geçirilmesi gerektiği üzerinde durmayı ihmaldir. Hoş zaman pratiğini ihmal, herhalde, insanlara hoş zaman geçirecekleri bir boş zaman vermemektir. Bunlar böyleyse, hoş zamanı öne çıkarmak nasıl yapılır? Ve bunlar kaçışı nasıl yaratır?

Beşincisi, kaçışta, “yetişme ve geçme stratejisi nedeniyle yalnızca kapitalizmde görülen metalleri üretmek” bir etkenmiş. Bu durumun o stratejiyle ne ilgisi var? Bunun nedeni, kapitalizmde görülmeyen bambaşka ürünleri (metalleri değil!) üretecek üretim araçlarına ulaşamamış olmaktadır. Öyle de olsa, bu durum neden kaçış yaratsın? Orada da aynı mal, burada da aynı “mal” ise, bunca zahmete ne gerek var?

Altıncısı, kaçışta, bireyciliğe karşı “kalıcı” mücadele vermemek bir etken olmuş! Sovyetler Birliği’nde hiçbir düzeyde doğru-düzgün, tutarlı ideolojik eğitim verilmediği bir gerçektir. Bunun, özellikle Komünist Partisi’nin yumuşamasında rolü olmuştur. Ne var ki, “kalıcı” sözcüğü, ideolojik eğitime, taşıyabileceğinden çok daha büyük bir sorumluluk yükler. Bireyciliğe ya da kapitalizmin öteki kültürel zehirli mantarlarına karşı mücadelede “kalıcılığı” sağlayan, asıl olarak üretim güçlerinin gelişmesi ve üretim biçiminin olgunlaşmasıdır. Bunlar olmadı. Bunlar olmadan da hiçbir ideoloji, değil 60-70 yılda, 600-700 yılda da kültür haline gelemes, “kalıcı” mücadele verilemez.

Yedincisi, kaçışta, “daha ileri gitmek mümkün olmadığı bir zamanda sanayileşmek” etken olmuş! Ne demek oluyor bu? Anlayan varsa beri gelsin. “Daha ileri gitmenin mümkün olmadığı bir zaman” düşünülebilir mi? Dünyanın sonu mu

geldi?

Görüldüğü gibi, Yalçın Küçük, sosyalizmden kaçışın nedenleri olarak gelişi güzel 7 neden sıralıyor ama bunların hiçbiri kaçış neden sorusunu açıklamıyor.

Kaçışın ya da sistemden soğumanın temel nedeni, tüm öteki etkenlerin de katkısıyla, Sovyet sisteminin, emperyalist ülkelerin verebildiğini kendi halkına verememesi, özellikle 1970'lerden sonra aranın daha da açılması ve Sovyet bürokrasisinin, bu durumun gerçek nedenlerini cesurca anlatamayacak kadar suçlu ve halktan kopuk olmasıdır.

4. SOSYALİZMDE EŞİTLİK

* Okuyalım:

“Lenin, proleter anlamda eşitliğin sınıf farklarının ortadan kalkmasıyla başlayacağı konusunda son derece açık...

“Demek ki, sosyalist toplumun kuruluş süreci içinde eşitlik ilkesinin uygulanması, sınıfların ortadan kaldırılmasıyla başlayacak. İktidarın alınmasıyla başlayacak. Sınıflar ortadan kaldırıldıktan sonra eşitlikçi eğilimleri bir politika haline getirmek ‘saçma’ olmayacak. (...)

“Lenin, ‘Liberal Professor on Equality’ adını taşıyan incelemesinde şunları yazıyor: ‘... Eğer Tugan düşünme yeteneğinden yoksun ise, en azından okuma yeteneğine sahip olmalıdır; bilimsel sosyalizmin kurucularından Frederick Engels’in Dühring’e karşı yöneltilmiş olan meşhur eserini alsaydı, burada ekonomik eşitliği sınıfların ortadan kaldırılmasından başka bir şekilde hayal etmenin saçmalığını izah eden özel bir bölüm bulacaktı.’

“Dolayısıyla Engels ve Lenin’i, sosyalizmin kuruluş

süreci içinde ücret makasını açma eğilimlerine destek olarak göstermek imkansızlaşıyor...

“... Sosyalist bir toplumda daha başından itibaren, eğitimin parasız olmasıyla birlikte öğrenme ile kazanç arasında ücret yoluyla kurulan bağ ortadan kalkıyor. İlk ülkede sosyalizm kurulmadan önce geliştirilmiş olan teori bunu açıklıkla ortaya koyuyor. Ancak bu teori ilk ülkenin pratiğine uymuyor.”

* Yanıtlar:

Bu Yalçın Küçük gerçekten uslanmaz bir tahrifçi ve demagog. Konuları, alıntı kullanmadan getirse, basitçe bilmiyor denebilir. Ama alıntılar veriyor ve her seferinde verdiği alıntıları çarpıtarak yorumlamaya kalkıyor. Çünkü, kendi varmak istediği yere ancak böyle varabiliyor. Türkiye devrimci hareketinde kaynakları çarpıtmaya kalkanlar az görülmedi ama bu çoklukta, bu yoğunlukta ve bu pişkinlikte yapan olduğunu sanmıyorum.

Diyor ki, “Lenin, proleter anlamda eşitliğin sınıf farklarının ortadan kalkmasıyla başlayacağı konusunda son derece açık(!)” Hayır, Lenin, eşitlik sınıf farklarının ortadan kalkmasıyla başlayacak demiyor. Ekonomik eşitlik, sınıfların kalkmasıdır diyor. Aradaki fark çok büyüktür. Küçük, eşitliği sınıfların kalkmasına bağımlı ama ondan farklı bir olgu olarak göstermeye çalışıyor. Ki böylece ücret farkları konusunda hazırladığı eleştiriyi kullanabilsin. Lenin ise, sınıfların kalkması ekonomik eşitlik anlamına gelecektir diyor. Bu koyuş, Marksizmin ekonomik eşitlik anlayışını, küçük burjuva tüketim teorilerinin yaptığı gibi ücret farkları gibi temellerde tartışmaya başından kapıyı kapatır.

Profesör ardından, “...sosyalist toplumun kuruluş süreci içinde eşitlik ilkesinin uygulanması, sınıfların ortadan kaldırılmasıyla başlayacak. İktidarın alınmasıyla başlayacak,” diyebiliyor. Bu okumuş yazmış, ve hatta Ortadoğu ve

Balkan'ların en hızlı kitap yazan kişisi, sınıfların kalkmasının, iktidarın alınmasıyla eş zamanlı olmadığını bilmiyor mu? Bunu, sosyalizmin A'sına başlayan insan bilir. İktidar alınınca, sınıfların ortadan kalkma süreci başlıyor. Fazla uzun olmayan bir süreçte sömürücü sınıf, burjuvazi ortadan kaldırılıyor (o da fiziksel yoketme yoluyla değil, ekonomik olarak). Ama tarımda, endüstride ve hizmette küçük ve orta üretimin kaldırılması, köyle kent arasındaki farkların (bu alanda en ileri gitmiş ülke olan İngiltere'de bile fark hatırı sayılır durumdadır), en önemlisi, bunların da aslı olan kafa ve kol emeği arasındaki çelişkinin ve bugünkü biçimiyle işbölümünün ortadan kaldırılması, yöneten-yönetilen ayrımının yokolması, ekonomik ve kültürel alanda dev boyutlu gelişmeler isteyen çok uzun bir dönemin işidir.

"Sınıflar ortadan kaldırıldıktan sonra eşitlikçi eğilimleri bir politika haline getirmek 'saçma' olmayacak. (...) Dolayısıyla Engels ve Lenin'i, sosyalizmin kuruluş süreci içinde ücret makasını açma eğilimlerine destek göstermek imkansızlaşıyor" cümlelerine bakalım. "Dolayısıyla" sözcüğüyle, iki ilgisiz konuyu, iki ilgisiz cümleyi birbirinin devamı gibi göstermek Küçük'ün artık kanıksadığımız hilelerinden biridir. Biz ayırarak ele alacağız, çünkü birinci cümle komünizm aşamasını, ikinci cümle ise sosyalizm aşamasını ilgilendiriyor.

Birinci cümle doğru mu? Değil. Sınıflar ortadan kalktıktan sonra, yani komünist toplumda, "eşitlikçi eğilimleri politika haline getirmek"ten söz etmek saçmalaktır. O toplumda eşitlik, politikalar yoluyla yukardan empoze edilen birşey değildir. Sınıfların kalkması eşitliktir. Sınıfların ortadan kalkmasını sağlayacak olağanüstü ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmeleri bir gözümüzde canlandıralım. Para ortadan kalkmış. Bireyin aldığı, verdiği katkıya bağlanmaktan çıkmış. Toplum, her bireyine onun gereksinimleri kadar veriyor. Yöneten-yönetilen çelişkisi yokolmuş. Tüm toplum zamanının çok küçük bir bölümünü üretime harcıyor. Geniş

bir serbest zaman temelinde tüm bireyler tüm yeteneklerini özgürce geliştiriyor. Kültür, insanlığın o güne dek görmediği bir zenginleşme içinde. İşte a'sından z'sine dek eşitlik. Sınıflar böyle bir çerçevede kalkıyor, emirle kalkmıyor, onun için sınıfların kalkması "bizatihi" eşitliktir. Böyle bir toplumda saçma olan, "eşitlikçi politikalar"dan konuşmak olmuyor mu? Sen nerede çimliyorsun demezler mi adama?

Peki, ikinci cümle doğru mu? O da değil. Sınıfların kalkması ekonomik eşitliktir doğrusundan, sosyalizmin kuruluş süreci içinde ücret makası açılmaz fikrine sızramak olamaz. O, devrimini yapan ülkenin somut durumuna, sürecin neresinde olduğuna, iç ve dış ekonomik ve hatta siyasal koşullara bakar. Sosyalist aşamanın belgisi, "herkesten yeteneği kadar, herkese çalışması kadar"dır. Herşeyi ne denli güzel özetliyor.

Son paragrafta şöyle deniyor: "... Sosyalist bir toplumda daha başından itibaren, eğitimin parasız olmasıyla birlikte öğrenme ile kazanç arasında ücret yoluyla kurulan bağ ortadan kalkıyor. İlk ülkede sosyalizm kurulmadan önce geliştirilmiş olan teori bunu açıklıkla ortaya koyuyor. Ancak bu teori ilk ülkenin pratiğine uymuyor." Bu söylenenler geneliyle doğrudur. Marks ve Engels, öğrenimle kazanç arasındaki bağın sosyalizmde ortadan kalkacağını söylemişlerdir. Nedeni de şudur: Kazandığı eğitimi toplum ona bedava vermiştir. Bunun üzerinden "kâr" yapmamalıdır.

Ancak bu, nitelikli emeğin toplumsal üründen daha fazla pay almayacağı anlamına gelmez. Öyle anlaşılırsa, sosyalizmin tüm mantığına ters düşer. Sosyalist aşamada, "herkese katkısı kadar" değil mi? Ayrıca, parasız eğitim, nesiller boyu, işçinin nitelik farklarını ortadan kaldırmıyor. Kimi şu düzeye, kimi bu düzeye kadar okuyor. (Ayrıca bir de Y.K. gibi okuyanlar var! Bırak ücret eşitliğini, böylelerini komünizmde bile yaşatmayacaksın. Asacaksın birkaç tane-sini bak bir daha yaparlar mı!)

Paragrafın sonlarında söylenenlerden, sağduyulu, ön amaçsız bir kişi, Sovyetler Birliği'nin daha henüz, teoride öngörülen sosyalist aşamaya bile varmamış bir ülke olduğunu çıkarır.

B. ÖTEKİ YANLIŞLAR

Şimdi, yine çok önemli ama konuya göre ikincil sıradaki yanlışlarından birkaçını örnekleyelim.

1. MARKS'IN "KAPİTALİZMİ ABARTMASI"

"... Kapitalizmin devirici ve devrimci rolüyle ilgili düşünceleri tümüyle yaşadığı döneme ait görünüyor. (DİPNOT: Marx'ın kapitalizmi abartmış olduğunu düşünüyorum.)

"(...)

"... İkinci Enternasyonal edebiyat ve politikası, giderek kapitalizme ve burjuva düzenine daha büyük bir bağlanmanın ifadesidir. Bu görüşleri savunanlar, hiç kuşku yok, Marx ve Engels'in burjuvazinin devrimci gücüne ve burjuva düzenin yarattığı değerlere verdikleri aşırı önemden esinlenebiliyorlar; Marx'daki aşamacılık, eğer geçiş süreçlerinin dinamizmi üzerinde yeteri açıklıkla durulmazsa, her zaman, burjuva düzenine yönelen bir mücadele ibresini yaratabiliyor. 1917 Nisan Ayı'na kadar, politikadaki yeniliği ayrı, Lenin'in de bu genel kanalın dışında olduğunu söylemek kolay görünmüyor..."

Yalçın Küçük hiç utanıp sıkılmadan, en ufak bir kanıtla cabasına da girmeden, birkaç gevşek "entel" cümleyle, Marks ve Engels'e oportünist diyebiliyor. (Diyene değil, dedirtene bak demişler!) Dünya işçilerinin bu büyük öğretmenlerini, burjuvazinin devrimciliğini abartma ve aşamacılıkla suçlayabiliyor.

Evet, kapitalizm, bugüne dek insanlık tarihinin tanıdığı en devrimci üretim biçimidir. Her yıl, her gün, her saat yaşayabilmesi bile, üretim koşullarını devrimci bir biçimde yenileyebilmesiyle olmaktadır. Kapitalizmin cenaze çanı, bunu yapamadığı gün çalacaktır.

Kapitalizm neden insanlık tarihinin gördüğü en ilerici ve devrimci üretim biçimidir? Çünkü, kapitalist üretim biçimi altında, artı-emek sürecinde, gelecekteki toplumun maddi ön koşulları yaratılır. Marks, sermayenin büyük tarihsel işlevini işte burada görür.

Sermaye denen ekonomik kategorinin toplumsal biçimi, işçinin zorunlu emeğinde ve kapitalistin artı-değere el koymasında, yani işçi sınıfının sömürsünde kendini ortaya koyar. Sermayenin maddi özü ise, üretim güçlerinin gelişmesinin sonucu olarak, işçiyi yalnızca yaşatmanın üzerinde ve ötesinde bir potansiyel serbest zamanın yaratılmasında kendini gösterir. Kapitalizm altında, "zorunlu gereksinimlerin tatmini için gereken emek-zamanının ötesinde bir serbest zaman (miktarı, üretim güçlerinin düzeyine göre değişir) kalır. Bunun sonucunda, artı-emek sürdürülürse, artı-ürünler üretilebilir." (*Grundrisse*, s.34, 506) Kapitalist üretim biçimi bu artı-ürünleri artı-değere dönüştürür ama aynı zamanda, ilk kez olarak, artı-emeği başka amaçlar için kullanabilme olanağını da yaratır.

Marks ve Engels, 1845-46'da ortaklaşa yazdıkları *Alman İdeolojisi*'nde özetle şöyle derler: Yeni üretim ilişkilerini, üretim güçlerindeki değişme getirir. Komünizm de, üretken güçlerin "muazzam büyümesi ve gelişmesi" temelinde

gelebilir. Bu nedenle kapitalizmin, üretim güçlerini geliştir-
mesi, “ütopyacı komünistler”in dediğinin tersine, ilerici bir
unsurdur. Çünkü ancak bu, özel mülkiyeti kaldırma olanağını
yaratır.

2. MARKS İRADİ MÜDAHALEDEN KAÇINIYOR, AŞIRI DETERMİNİST

“... Marx, Ondokuzuncu yüzyılda devrimleri kaçınılmaz görüyor (bugün kaçınılmaz değil mi? - R.Y.); kaçınılmazlık, bilimselliktir. Bilime büyük tutkusuyla bu kaçınılmaz olana, gelecek yeni düzenlemelere, iradi müdahaleleri sakınma eğilimi gösteriyor. Kendisine, kaçınılmaz gördüğü devrimleri, bilimselleştirme misyonu tanıyor. (...)

“Marx ve Engels, sosyalist teoriyi en çok ütopyistlere ve Blanqui’ye karşı mücadele ile geliştirdiler. Bu mücadelede ütopyistlere karşı bilimsel yasaların rolünü ve Blanqui’ye karşı da nesnel koşulların olgunluğunu vurgulamak zorunda kaldılar. Vurgulamak içermek demek oldu. Lenin marksizme, başka şeylerle birlikte, bir ateşli rahiya verdi. Ancak Narodniçestva ile mücadelesi dolayısıyla bilimsel yasaları vurgulamak ve iradeci mücadeleleri küçültmek zorunda kaldı.”

Yalçın Küçük tam bir laf ebesi. Kaçınılmazlık bilimsellikmiş. Doğada ve toplumda kaçınılmaz olarak yinelenen, rastgele oluşan ya da belirli bir düzensizlik içinde yinelenen pek çok olgu var. Bilimsellik bu olguların kendilerinde değil, onların oluşumunu, gelişim ritmini ele alıp incelemede ve onları belirleyen yasallıklara ulaşmadadır.

Marks, “bilime büyük tutkusuyla bu kaçınılmaz olana iradi müdahaleleri sakınma eğilimi gösteriyor”muş! Sen Marks’ı da kendin gibi şaşkın mı sandın? Nasıl bir

“kaçınılmazlık” bu? Doğadaki gibi mi? Kıştan sonra yaz gelir, geceden sonra gündüz, su yüz derecede kaynar, atılan taş yere düşer gibi mi? Ancak öyle olsaydı, kaçınılmaz müdahaleden etmemeden söz edilebilirdi. Toplumsal alandaki “kaçınılmazlıklar”, insan iradesi, bilinci, müdahalesi olmadan ortaya çıkmayan türdendir. Toplumsal olaylardaki kaçınılmazlık, maddi-ekonomik koşulların, insan iradesini eninde sonunda harekete geçirerek, yine maddi ortamın istediği yöne doğru hareket ettireceğinden başka birşey anlatmaz. Bu nedenle, toplumsal olgular karşısında bilimsellik, tam da kaçınılmaz olana aktif müdahaleyi zorunlu kılar. Bunları dünyaya öğreten Marks’tır.

Marks, devrime iradi müdahaleden sakınmış, onun yerine, “devrimleri bilimselleştirme misyonu”nu üstlenmiş. Laf salatası. Böyle ne bir misyon, ne bir görev olabilir. Ne devrim, ne evrim, ne hükümet darbesi, ne miting, ne grev, ne kapalı salon toplantısı, ne konser, kısacası hiçbir toplumsal olay “bilimselleştirilemez.” (Kendisiyle de çelişiyor, hani kaçınılmazlık bilimsellikti ve devrim de kaçınılmazdı.) Bu olaylar ancak bilimsel bir yaklaşımla ve bilimin bulgularını kullanarak incelenebilir ve geleceği de ilgilendiren genellemelere ulaşmaya çalışılır. Bunun ötesinde, “devrimleri bilimselleştirme” diye birşey yoktur. Devrimi yığınlar yapar ve kitaplara göre yapmaz.

Marks’ın tüm yaşamı ve mücadelesi biliniyor. Devrimin pratik zaferi için, ömrü boyunca nasıl didindiği, kaç tane illegal işçi örgütü kurup yönettiği, dünya proletaryasının ilk büyük çaplı merkezi örgütü olan I.Enternasyonal’i nasıl yoktan var ettiği ortada. Ve bunları da, tüm “hızlı” solculuklarına rağmen (ya da daha doğrusu, o nedenle herhalde) burjuva toplumunda saygın yer tutan, mali sıkıntı görmeyen “profesörler”in koşullarında yapmıyor. Bir göz odada, çocukları masasında, sırtında gezinirken, bir çocuğu beslenme yetersizliğinden ölürken, eve yiyecek alabilmek için pardesüsünü rehine verirken yapıyor. Hayır, hiçbir

küçük burjuva Marks'a dil uzatamaz. O, özüyle sözünü bir etmiş en değerli devrimcidir. Dünya proletaryasının teorik ve pratik öğretmeni ve önderidir.

Profesörün hışmından Lenin de kurtulamıyor. Lenin de bilimsel yasaları vurgulamak ve iradeci mücadeleleri küçültmekten suçlu! Büyük Ekim Sosyalist Devrimi'nin teorik ve pratik lideri Lenin! İleride bir yerde de, bu kafası bulamaç olmuş profesör, Ekim devrimi Lenin'in iktidar hırsı nedeniyle oldu diyecek. İktidar hırsıyla devrime neden oluyor ama iradi müdahaleleri küçümsüyor! Galiba Oktay Ekşi bu kişi için, "cezai ehliyeti olmayan adam" demişti. Haksız mı şimdi?

3. YANYANA YAŞAMA

"İster Fransa Devrimi'nden sonraki geniş kapsamlı savaş ve isterse Ekim Devrimi'nden sonraki uzatılmış soğuk savaş olsun, her ikisi de, eski ve yeni düzenlerin bir arada yaşayıp yaşamayacaklarının denemesidir; bir arada yaşayabilecekleri görüşü, Lenin'in bir keşfidir. Artık yanlış çıktığının kabul edilmesi gerekiyor."

Her yanlış ele alırken kendimi yinelemekte olduğumu farkediyorum ama Yalçın Küçük'ü başka nasıl tanımlarsınız? Bu insanda bilimsel namusun zerresi yok. Bir yazar birisinin görüşlerini aktarırken, bile bile eksik ve yanlış yazarsa ve bu da yalan yazma anlamını taşırsa ne diyeceksiniz?

Bir de şunun altını çizeyim. Bilimsel namus diye, bildiğimiz namustan ayrı, onun dışında bir namus da yoktur. Bir insan, yaşamın tüm alanlarında namuslu ama teorik-bilimsel konulara gelince onu bir yana bırakıyor, böyle birşey olmaz.

"İster Fransa Devrimi'nden sonraki geniş kapsamlı savaş

ve isterse Ekim Devrimi'nden sonraki uzatılmış soğuk savaş olsun, her ikisi de, eski ve yeni düzenlerin bir arada yaşayıp yaşamayacaklarının denemesi" değildir. Tarihsel olarak, yeni düzenin kendini sağlamlaştırıp, yeni devrimlerle de beslenerek, eskiyi dünya ölçeğinde yıkabilecek güce erişene dek, eskiyle bir arada yaşama denemesidir. "Eski" düzenin aşırı güçlü olduğu bir güçler dengesinde koşullar ve tutumlar buna izin vermedi. Ama o ayrı bir konu.

Eski ve yeni düzenlerin bir arada yaşayabilecekleri görüşü, Lenin'in bir keşfi imiş! Lenin'in böyle bir keşfi yoktur. Olamaz da. Tam tersine, Lenin her zaman emek/sermaye çelişkisinin, burjuva/proleter çelişkisinin, sosyalizm/kapitalizm çelişkisinin uzlaşmazlığını vurgulamıştır. Lenin hiçbir zaman, bir arada yaşayabilirler dememiştir. "Geçici bir süre", "belirli bir süre" bir arada yaşamak zorundadırlar demiştir. Bu süre de, uzlaşmaz çelişkinin uçları arasında en yoğun sınıf mücadelesinin yürüyeceği bir dönemdir. Sonunda biri üstün gelecektir.

Lenin, bundan başka ne diyebilir? Devrimini yapmış bir ülke. Emperyalizmi yenecek güçte değil. Öyleyse devrimi yapmayalım mı diyecek? Hayır, dünya üstünde belirli bir süre birlikte olunacak, kimin kazanacağını mücadele süreci belirleyecek. Sovyetler Birliği'nin çözülmesi bir "kaçınılmazlık" mıydı?

Böyle bir tahrifat yaparak Küçük'ün varmak istediği yer neresidir? "Bir arada yaşayabilecekleri görüşü, Lenin'in bir keşfidir, artık yanlış çıktığının kabul edilmesi gerekiyor" dediğin zaman, ya günümüz koşullarında tüm dünyada devrimin aynı anda gerçekleşeceğini söyleyeceksin, ya da devrim yapılamaz, yapılsa da yenilir diyeceksin. Başka bir almaşık yoktur. Bugün devrimlerin hep birlikte, bir anda gerçekleşeceğini söyleyebilecek akli başında bir kişi bulunmaz. Hoş, Küçük'ü ayrı tutmak gerekir ama o da söylemiyor. Öyleyse, şu son sıralarda Ortadoğu devrimiyle insanlığı kurtarma masalları söyleyen dehşetli devrimcinin varmak

istediği yer, devrimden vazgeçmedir. Ol hikayet budur.

4. KÜLTÜRSÜZLEŞME

“Üretici güçlerin gelişmesi ve bu arada iş bölümünün artması, ileri sürüldüğünün aksine, işçinin becerisini azaltıyor ve hiç kuşkusuz daha kültürsüz hale getiriyor...

“... Kapitalizmin gelişmesi ve otomasyon, işçiden mesleğini ve kendi yaratıcı gücüne güvenini alıyor...

“Ancak bunu daha üst soyutlama düzeyine çıkarmak mümkündür; üretici güçlerin gelişmesi ve kompüterizasyon, işçiyi tümüyle kültürsüzleştiriyor...

“... Gorz, bu düzende kültürsüzleştirmenin sadece işçiler açısından geçerli olduğunu sanıyor... bu, bütün sınıflar içindir...”

Kitapta bu fikirler uzun uzun anlatılıyor. Artizan, kapitalizmin işçisinden daha kültürlüydü, manüfaktür döneminin işçisi makinalı dönemin işçisinden daha kültürlüydü vb. Bunlar Gorz’un fikirleri. Kendi “katkısı”, bu kültürsüzleşmenin tüm sınıflar için olduğudur.

Üzerinde çok durmaya değmez. Yaşlı insanların, “otuz yıl önce dünya ne güzeldi” demelerine benziyor. Onlar bunu masumca, gençliklerine duydukları özlemin anlatımı olarak söylerler. Ama bir “profesör” söylüyorsa, o gerici kafa olur!

Dünya, tüm sömürü ilişkileri ve çarpıklıklar içinde daha iyiye gidiyor, sınıfsız toplumun temelleri olgunlaşıyor. Otomasyon ve kompüterizasyon, işçinin mesleğini alıyor ama hem yeni ve çok daha rafine meslekler yaratıyor, hem de zaten “çaldığı” meslekler kültür veren meslekler değildir. Üretim güçlerinin ilerlemesi insanları kültürsüzleştiriyor. Tam tersine, kültürü her yönüyle ve toplumsal düzeyde daha da geliştirmenin nesnel olanaklarını yaratıyor, potansiyel

serbest zamanı arttırıyor, kafa-kol emeği ayırımını azaltıyor.

Günümüz işçisi, 100 yıl önceki işçiyle, emekçiyle karşılaştırılabilir mi? Yüz yıl önce Bursa'da yaşayan emekçi, sinema televizyon seyretti mi, Londra'nın neresi olduğunu, siyahlardan çok iyi atlet çıktığını, en zevkli futbolun İtalyan futbolu olduğunu bilir miydi? Acaba Betofen, Mozart adlarını hiç duymuş muydu? Devam edip gider. Üretim güçlerinin sürekli ilerleyişi sayesinde kültür, tüm toplum çapında yayılıyor ve yükseliyor. Bu gelişim eğrisi içinde, kapitalizmin kültüre vurduğu, yer yer iğrenç sınıfsal damgayı eleştirmek başka şeydir, üretim güçlerinin ilerlemesi tüm toplumu kültürsüzleştiriyor demek başka şeydir. İkincisi, sözcüğün en dolu anlamıyla gericilik olur.

5. TEKELLER-KRİZ / DEVRİM-KRİZ

“Sınıf çelişmesine, Newton'un gravitesi kadar bir büyük ağırlık ve rol veren Marx'ın krizleri sisteminin ortasına koymasına şaşmamak gerekiyor; krizlerin belli bir peryodla kendisini tekrarlayacağını, derinliğinin artacağını ve sonunda patlama noktasına varacağını yazıyor... Marx'ın kriz teorisi, daha sonraki gözlemlerle, kesinlikle doğrulanıyor...

“Krizlerin en önemli sonuçlarından biri yönetenlerde güvensizlik yaratmasıdır... Yönetilenlerin ise yönetime olan güvenleri sarsılıyor... Ancak buradan devrimin çıkacağı kesin değildir; yönetilenlerin bir başka düzenin varlığına ve bunun gerçekleştirilebilir olduğuna inandırılmaları ve inanmaları da gerekiyor.

“1980 yıllarında tekeller düzenlerinin yönetenlerinin kendilerine olan güvenlerinde büyük bir artış gözleniyor... Bu güvenin altında krizlerin yokluğu bulunmuyor; tam tersine bir durum var... Tekeller düzeninin ekonomik krizlerin doğuşunu önleyemediği kesinlikle

belli oluyor; ancak bu düzende yeni olan, krizleri lokalize edebilmesi ve herhangi bir paniğe kapılmamasıdır. Krizler kapitalist düzende yönetim için bir güvensizlik kaynağı iken tekeller düzeninde krizleri yönetebilmek, ayrı bir güven kaynağı oluyor.”

Yalçın Küçük özetle şöyle diyor: Marks, krizlerin sürekli tekrarlanacağını ve sonunda patlama noktasına varacağını yazıyor... Bu teori, kapitalist düzende doğrulanıyor. Tekeller düzeni de krizleri önleyemiyor, ancak, bu krizleri lokalize edebiliyor ve paniğe kapılmıyor. Krizler kapitalist düzende yönetim için güvensizlik kaynağı iken, tekeller düzeninde krizleri yönetebilmek, güven kaynağı oluyor. (Böylece, Marks'ın doğruları da yara alıyor. Krizlerin süregenliği bölümü doğruluğunu koruyor ama kriz-devrim bağına vurgu yapan yönü yanlış çıkıyor.)

Bir kez Küçük, kapitalizmle, onun emperyalist aşamasını ayrı düzenlemiş gibi ele alıyor ki bu doğru değildir.

İkincisi, neden krizler kapitalist aşamada yönetim için güvensizlik kaynağı iken, emperyalist aşamada güven kaynağı oluyor? Kapitalist dönem krizlerle başedemiyor, emperyalist dönem kolayca başediyor, “krizleri yönetiyor”, öyle mi? Peki, kapitalist düzen yönetemiyor da ne oluyor? Her yanı devrimler mi sarıyor? Yönetemeseydi, kapitalizm bugünlere gelebilir miydi? Tabii ki, kapitalist dönem de krizleri “yönetiyor”.

Üçüncüsü, emperyalizm krizleri lokalize edebiliyor mu? Hayır, edemiyor, etmesi de olanaksızdır. Son yıllarda yaşanmakta olan bunalım, bu yanılgının en güncel yanıtı değil mi? Ayrıca, dünyanın gördüğü devrimlerin, biri dışında tümü emperyalist aşamada ve ekonomik krizle doğrudan bağlı olarak gerçekleşmiştir. Bu da en sağlam kanıttır.

Dördüncüsü ve en önemlisi, ekonomik krizle devrim arasında bağ bulunmuyorsa, milyonlarca insanı tüm riskleri göze alarak sokaklara, mücadeleye, düzeni devirmeye iten

nedir? Bıçak kemiğe dayanmadan, “yetti artık, ne olacaksa olsun böyle yaşanmaz” demeden insanlar ölümü göze almıyorlar. Özel radyoların kapatılması, çevre kirliliğinin artması gibi nedenlerle devrim olmuyor.

Ekonomik kriz ve devrim bağı, tüm insanlık tarihinden süzülen son derece doğru bir tezdır. Bir noktayı daha vurgulamak gerekir ki, bu tezin, “ne kadar ezilirsən, o kadar devrimci olursun” diyen Mao’cu tezle en ufak bir akrabalığı yoktur.

Devrimler ekonomik krizlerden doğar, ama her kriz devrime varmaz.

Yalçın Küçük, bu sübjektivist savıyla, bir başka kapıdan, yine devrimlerin kaçınılmazlığını sorgulamakta, yasallığını yoketmektedir. Anlaşılan işi bu!

6. BOLŞEVİKLERİN İKTİDARI ALIŞININ NEDENİ

“... Ekim Devrimi ile iktidarı alan parti aslında son derece küçüktür; Bolşevikler’in iktidarı alışı, yönetenlerin bir tür yönetimden kaçışları kadar, Lenin’in yönetim hırsının da bir sonucu olarak gerçekleşiyor.”

İşte size, dünyanın her yanında burjuva üniversitelerinde okutulan, sıradan anti-komünist kitaplardan bir örnek. Tam bir burjuva yaklaşımdır. Ekim Devrimi, Lenin’in yönetme hırsının sonucu. Stalin, çocukken anası çok dövdüğünden o kadar adam öldürdü. Troçki hiç aşk yaşamadı, vb.

Evet, Ekim Devrimi ile iktidarı alan parti son derece küçüktür. Hayır, ne yönetenler yönetimden “sıkıldılar” ve ne de kişilerin hırsları bu çaptaki toplumsal olayları etkileyebilir. Kaldı ki, Lenin’in tüm varlığıyla devrimi istemesini, onun özünü sözü bir komünist olduğuna kanıt olarak değerlendirmek yerine, “yönetme hırsı” gibi hastalıklı bir yapıya bağlayabilmek için, insanın kendisinin

oldukça hastalıklı bir yapıya ve kasıtlı bir amaca sahip olması gerekir.

Küçük bir partinin iktidarı alabilmesinde baş rolü oynayan, bu "garip" profesörün değinmeyi unuttuğu temel öge, yığınların desteğidir. Yönetenlerin kaçmasını sağlayan da, o küçük partiyi iktidara taşıyan da, halkın aktif ve örgütlü kesiminin ezici çoğunluğunun Bolşevikleri desteklemesidir.

7. LENİN VE NEP

"İktidar alındıktan ve iç savaş tamamlandıktan sonra, Lenin'in döneminden bugüne kalanların fazla öğretici olduğunu düşünmüyorum.

"(...)

"... Tıpkı NEP'te yapıldığı gibi, bir süre için sosyalist ilkelerden geriye adım atıldığı söylenebilir miydi?

"(...)

"Brzezinski, ... NEP'i, yeni akım gibi, kalıcı bir düzen olarak değil, geçici bir gerileme olarak sayıyor. 'Özünde, ekonomiyi canlandırmak için piyasa mekanizması ve özel inisiyatife dayanan NEP, yeni proletarya diktatörlüğü tarafından sosyalizmin hemen kuruluşunu geleceğe erteleyen bir tarihsel rahatlama hareketidir.' Bu, son bir-iki yıl öncesine kadar Stalinist, Hruşovien, Brejnievien dönemlerde, Sovyet yazınının NEP'e değişmeyen bakışını yansıtıyor; olayların gelişmesi de bu bakışın doğruluğunu gösteriyor."

Yalçın Küçük, "İktidar alındıktan sonra, Lenin'in döneminden bugüne kalanların fazla öğretici olduğunu düşünmüyorum" diyor. Bir insan sosyalizmi tarihselliğinden, ekonomik ve toplumsal gelişimden kopararak anlamaya

çalışırsa, böyle der. Der de, bir yanlış daha yapmaktan başka birşey yapmış olmaz. NEP anlayışı ve programı, Lenin'in ölmeden önce teori ve pratiğe yaptığı son önemli katkısıdır. Sosyalizme tam anlamıyla olgunlaşmamış tüm ülkeler için önemi evrenseldir.

Küçük'ün, "bir süre için sosyalist ilkelerden geriye adım", "geçici gerileme" gibi tanımlamaları tam anlamıyla gevezeliklerdir. Nereden gerileme? "İlkelerden" mi geri adım atmış Lenin? Göstersin bakalım. Ya da, Rusya'da o gün varolan durumdan mı geri adım atılmış? Bunların hiçbiri değil. Tam tersine, NEP programı, ülkeyi o günkü gelişme düzeyinde sosyalizme geçişe hazırlayabilecek tek programdı.

Rusya, sosyalizmi kurmaya hazır, kurabilecek bir ülke değildi. Ancak, çeşitli iç ve dış koşulların birleşmesi, ülkenin küçücük işçi sınıfına köylünün desteğini getirdi ve işçi sınıfı iktidarı aldı. "Dünya tarihinin gelişimi bir bütün olarak genel yasaları izlerken, belirli gelişme dönemlerinin biçimde ya da gelişmenin izlediği sırada değişiklikler gösterebileceği hiçbir şekilde dışlanmaz, tersine kabul edilir." Somut tarihsel gelişme Rusya'ya, "uygarlığın temel gerekliliklerini Batı Avrupa ülkelerinininkinden değişik bir yoldan yaratma fırsatını" sundu. (Lenin, *Toplu Yapıtlar*, İng.basım, cilt 33, s.477) (abç).

İşte bu "değişik yol", uzun bir dönem NEP programı çerçevesinde, işçi sınıfının iktidarı ve doğrudan denetimi altında, piyasa mekanizmalarının, meta üretiminin ve mal mübadelesinin sürmesiydi. *Gotha Programı*'nda Marks, komünizmin, üretim araçlarının ortak mülkiyetine dayalı olan her iki evresinde de, "ürünlerde kullanılan emeğin, bu ürünlerin değerini belirlememesi gibi, üreticiler de ürünlerini mübadele etmezler. Çünkü şimdi artık bireysel emek, dolaylı bir biçimde varılmaktan çıkmış, toplam emeğin tamamlayıcı bir parçası olarak doğrudan varolmaktadır" der. O günkü Rusya'yı, Marks'ın bu söylediklerini uygulayabilecek bir

düzeyde görebilmek için ya son derece dar kafalı, ya da kasıtlı olmak gerekir.

NEP, Rusya'nın o günkü geriliği içinde, "geri adım" değildir, çok büyük bir tarihsel ileri adımı temsil eder.

C. SÖYLENENLERDEN ÇIKAN SONUÇLAR

Kitap sabırla okunduğunda görülüyor ki, Küçük'ün Sovyetler Birliği neden yıkıldı konusunda ciddi bir fikri yoktur. Çöküşün gerçek nedenlerine, örneğin ekonomik ve siyasal alanlarda alınan can alıcı yanlış kararlara, demokrasinin yokluğuna ve bunların içinde geçtiği sahne olan tarihsel geriliğe hiç değinmemektedir.

Kitapta yazılanlar, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin neden çözüldüğü konusunda yardımcı olmasa bile, Yalçın Küçük'ün formasyonu konusunda oldukça aydınlatıcı olmaktadır.

Küçük, Marks'ın tarihsel materyalizm anlayışını ve ekonomi-politik anlayışını reddediyor. Dolayısıyla, Marks'ın kapitalizmi ve komünizmi ele alış biçimini reddediyor. Sosyalizmi, üretim güçlerinden bağımsız düşününce de herşeyi söyleyebiliyor. Kapitalizmi küçümseyebiliyor, istediği zaman komünizme geçebiliyor.

Öte yanda Küçük, kitabının her sayfasında Marks'ı ve Lenin'i, hem de terbiyesiz anlatımlar ve yalanlarla, karalamaya çalışıyor.

Bunlardan çıkan sonuç, *Küçük Marksist değildir. (Olabilir, herkes Marksist mi yani!) Ancak, Marksizmin en temel önermelerini reddediyor ama yerine bir şey koymuyor. Marks'ın tanımlarıyla hareket ediyor, onun koyduğu ayrımları kabul etmiyor, bu tam bir hokkabazlıktır!

YALÇIN KÜÇÜK NECİDİR?

Önce Yalçın Küçük'ün tekniğiyle ilgili bir değerlendirme yapalım.

1. Bir kere Yalçın Küçük el attığı konulara yeterince hakim olmadan söz söylemeyi alışkanlık haline getirmiş. Belli ki, Türkiye'deki ortalama okurun bilgi düzeyi onu bu konuda rahatlığa itiyor. Ancak, bu davranış, onu siyasal ve teorik konularda tam bir enkaz haline getiriyor.

Çarpıcı bir örnek verelim. 1987'ye geldiğinde, Türkiye devrimci hareketinde, en azılı oportünistler dışında herkes, Sovyetler Birliği'nin kapitalizme yönelmekte olduğunu görmüştü ve eleştiriyordu. Ama Yalçın Küçük nelerden konuşuyordu?

“1987 Ocak ayına geldiğinde, ... artık ‘devrim’ ve ‘perestroyka’ sözcükleri yan yana kullanılıyor. (DİP-NOT: Bu dönemde de perestroykanın, Sovyet halkını bir harekete geçirme çağrısından başka bir içeriğinin olmadığını görüyordum. Ayrıca devrim olmadığını da biliyordum; Gorbaçov'un kütleyi canlandırmak istemesini son derece doğru buluyordum. Ekim devriminin 70. yıldönümü nedeniyle TASS benden demec isteyince bunları dile getirmeyi uygun buldum.

“Genel Sekreter Gorbaçov haklıdır. Sovyet toplumunda geçerli düzen, hala 1930 yıllarında Genel Sekreter Stalin'in önderliğinde temeli atılan ve kurulan sistemdir. Büyük özverilerle ve yaratıcı çalışmalarla geliştirilmiş olan bu yapı, çok büyük başarılarla kaynaklık etmiştir. Fakat bugün bu tarihsel yapıda paslanmalar teşhis ediliyor ve bu yapı, olgun sosyalizmin iç dinamizmine dar gelmeye başlıyor. Bir yeni kuruluşa ihtiyaç var.

“Perestroyka'yı 'ikinci kuruluş' anlamında son derece doğru bir değerlendirme ve açılım olarak

görüyorum. Sovyet toplumunun bugün Birinci Kuruluş'un heyecan dalgasını yeniden yaşadığını görmek son derece sevindiricidir. Daha da sevindirici olan Genel Sekreter Gorbaçov Yoldaş'ın sihirli formüller açıklamak yerine Sovyet halkının ve SBKP'nin yaratıcı gücünü harekete geçirmeye öncelik vermesidir. Bugün Sovyetler Birliği'nde yaşanan, siyasi anlamda değil, ancak Sovyet halkının, işçi sınıfının, Sovyet aydın ve uzmanlarının, SBKP'nin yaratıcı gücünü toptan ve yeniden harekete geçirme anlamında, devrimci bir dönemdir." Y.K. 'İnsanoğlu Ekim Devrimiyle Büyümüştür', *Toplumsal Kurtuluş*, Aralık 1987)

"Sovyet deneyimi, büyük bir pratikler zenginliği bırakarak, 1987 yılından itibaren kendi kendisine red sürecini başlattı." (Y.K., *Sovyetler Birliği'nde Sosyalizmin Çözülüşü*, 1991)

Tabii, insan 1987'de, Sovyetler'de olanlara "devrim" derse, daha sonra yazdıklarında çözülmeyi 1987'den başlatmak zorunda kalır! Ya da yanıldığını kabul etmesi gerekir ki, bu da Küçük'e yakışmaz!

2. Yalçın Küçük alıntıları çoğunlukla çarpıtarak kullanıyor. Bilimsel namusu yoktur.

3. Konularına yeterince hakim olmadığı için, anlaşılmak değil, anlaşılmamak için yazıyor. Çok bilinçli yapıyor, bunun için özel yöntemler geliştirmiş. Bilimsel kitapta "roman tekniği(!)" kullanmak, tam da kendisini çürüten alıntıları İngilizce vermek gibi.

Bir de bu tutumunu savunmaya kalkışıyor. Bakın neler diyor:

"Bu çalışmamı daha az bilgi vererek yazmak istedim; yapamadım. Yapamayacağımı görmeye başlayınca üzerinde düşündüm. Uzman okuyucudan yoksun olduğumu anladım... Avrupa'da her kitabın yeterli

ölçüde uzman okuyucusu var. Bu nedenle Avrupalı, eski söyleyişle 'Avrupai' yazar, daha az bilgi yazarak kitap çıkarabiliyor... Bu kitapla birlikte 'Avrupai' bir yazar olamayacağımın bilincine vardım. Buna pek çok sevindim. (Sevinirsin tabii - R.Y.)

“(...)

“Zaman zaman çeşitli dillerden aktarmayı özgün dillerinde yapıyorum; çok tepki duyuyorum (alıyorum demek istiyor - R.Y.). Toynbee, Marx ve benzerleri, bunu, benden çok önce ve benden çok daha fazla yaptılar. Bunlar yapılır, benim bunları yapmama tepki duymak, okuyucumu ayırmak ve küçümsemek anlamına geliyor. (Uzman okuyucun yok ama yabancı dili anlıyorlar her nasılsa! - R.Y.)

“(...)

“Dostoyevski'nin roman yazma hızından yüksek bir süratle, bilgi veren kitaplar yazıyorum. Artık giderek yeni bilgiler üretiyorum.

“(...)

“Hızla yazan bir romancıdan daha hızlı yazdığımı bildiğimi tekrarlıyorum. Roman yazma tekniğinden de yararlanıyorum. Bütün kurgularım bana aittir. Bunları malzemelerle kuruyorum; her bölüm, altbölüm, zaman zaman paragraf veya sayfa kümecikleri bir ayrı kurgudur...”

Anadolu'da, böyle Yalçın Küçük gibi gürültülü konuşan, kibirli “ben”lere söylenmiş güzel bir söz vardır: “Boş başak çok dik durur” derler. Alçakgönüllülük, kendine güvene dayalı türahplık ise ayrı birşeydir.

Şimdi, Yalçın Küçük'ün düşünce sistemini değerlendirelim.

1. Savunduğu görüşlerden açıkça çıkıyor ki Yalçın Küçük, Marksist-materyalist değil, en olağanından bir idealisttir.

2. Yine kolayca görülebildiği gibi, aşırı bir sübjektivisttir.

O denli ki, insanı, hiç girmek istemediği psikolojik tahlillere bile zorluyor.

3. Bunlar birleşince de, ortaya, inanılmaz boyutlarda eklektik bir düşünce sistemi çıkmaktadır.

Yalçın Küçük'ün görüşleri tam anlamıyla eklektik bir çorbadır. Bu görüşlerin bir bölümü, devrimi sonsuza erteleyen, teslimiyetçi, oportünist görüşlerdir. Bir bölümü, volutarist (iradeci) ama devrim yolunda değil, sosyalizmi kötülemeye çıkan volutarist görüşlerdir. Bu iki bölümün uyuştuğu nokta, idealist felsefe üstüne oturması ve determinizmi reddetmesidir.

Şimdi, bu söylediklerimizi örnekleyelim:

Tekeller-kriz ilişkisi, devrim-kriz ilişkisi, yanyana yaşamın reddi, devrimi sonsuza erteleyen görüşlerdir.

Komünizme ve sosyalizme geçişin zorunlu bir düzeyinin olmaması, komünizmde iki aşamanın reddi, her durumda yeni insan yaratılabilmesi, her durumda "hoş" zaman yaratılabilmesi, sosyalizmi gözden düşürmeye çıkan volutarist görüşlerdir.

Bu iki yön yakalandıktan sonra durum ortaya çıkıyor. "Avrupai" bir yazar olmadığına neden sevindiği şimdi daha iyi anlaşılıyor! "Roman tekniğiyle" bir konuyu iki paragrafla bırak, geç başka konuya, sonra dön başka şeyler söyle, okurun seni anlamasının olanağı kalmayın. Böylesine eklektik bir düşünce sisteminden başka bir tutum beklemek zordur.

Peki Küçük, sosyalizmin çözülüşüyle ilgili söyleyecek düzgün bir fikri yoksa, o kitabı neden yazmıştır? Asıl soru budur. Kafasının içine giremeyiz ama kitabın son derece açık olarak yaptıklarını saptayarak bir yanıt getirebiliriz:

Bir kez kitap, devrim ve sosyalizm mücadelesinin hedefini bulandırmaya çalışmaktadır. İkincisi, bu hedefe ulaşım yolunu bulandırmaya çalışmaktadır. Üçüncüsü, satır aralarıyla, bilinçaltı döşemelerle inancı çürütmeye, dünya işçilerinin büyük öğretmenleri Marks ve Lenin'i modası

geçmiş birer oportünist gibi göstermeye çalışmaktadır.

Kitabı okuma sabrını gösteren herkesin kolayca doğrulayacağı bu üç özellik, kitabın yazılma amacını objektif olarak vermektedir: Yalçın Küçük, sosyalist sistemin çöküşünün getirdiği moralsizlik ortamından yararlanarak, dünya emekçisinin tek kurtuluş yolu olan Marksizmi gözden düşürmeye çalışıyor.

Yalçın Küçük boşuna uğraşmasın, 150 yıl boyunca ne büyükler Marks'ı çürütemedi...

(Yalçın Küçük'ün kitabının eleştirisiyle uğraştığımız günlerde, çok sevdiğimiz bir yoldaş evimize uğramıştı. Aramızda neşesi ve esprileriyle ayrı bir yeri olan yoldaşımız yemekte bir ara sözü kitaba getirdi. Sesini kayda almayı akıl edene dek epey zaman geçti. Aşağıda okuyacağınız kısa yazı, konuşmanın kayda alınabilen bölümüdür.)

ALT TABAKADAN BİR KOMÜNİSTİN MUHABBETİ

Yalçın Küçük'ün, komünizmi iki aşamaya ayırdığı için Marks'ı eleştirmesi hakkında:

Yalçın abimiz haklı Yoldaş. Biz ben-i ademler, böyle işleri anlamayanlar bilmiyorduk. Okuyamadık. Ama insan şimdi kızmaz mı, be adam sen 25 yılın hocasıydın demez mi? Sözüm meclisten dışarı. Sen niye farkına varmadın ha? "Marjinal notlar"ından başlayarak merkezkaçına kadar sen bize niye öğretmedin bu güne kadar da, bizi böyle cahil cühela dolaştırdın ha? Söyle! Marks dedikleri adam, zart diye, ortada fol yok yumurta yok, aşamalara giriyor. Bir daha da tık etmiyor. Evveli yok sonrası yok, yok komünizmin alt aşaması, üst aşaması. Allah allah!

Sende kabahat ki, bu Marks gibi 19.asır yazarlarıyla uğraşıyorsun. Sen delikanlı adamsın, dağların çocuğusun sen bugüne bugün. Memleketin tek Yalçın'ı be! Sen yine terbiyeli davranıyorsun abi, iyi aile çocuğu olduğun belli oluyor. Sen şu Marks'ı da bir dört cilt üzerinden ön ekleriyle, son ekleriyle güzel bir boyasana abi.

Lenin'i mi? Lenin'i boşver abi, 24 saat kafasında devrim var, "iktidar hırsı" var... Eylem adamı işte! Bizim Fukarâ Tahir gibi, Yalınayak İsmet gibi. Teori meori arama. Çulha

abim ne diyordu bu Lenin'e? "1917'den sonra katkın yok, birşeyin yok." Zamanında öl, şerefine öl be, allah allah. Ne kendini harcatıyorsun, 924'e kadar bekliyorsun. Öl, arkandan konuşamamışlar.

Bak Rıza abicim, hepsini kullanabilirsin bu muhabbetin, telif hakkı da senin olsun. Bu da bizden olsun. Teoriye bu kadar da biz katkı yapalım.

Teoriyi amma büyötmüşsünüz gözünüzde abiler, ablalar? Bir kollektif çalışmaya gireriz, sabaha kadar vallahi. Yaptığımız teorinin dirhemini yiyen it kudurur. İlaç yapıyoruz burada.. Köpek itlaf ilacı. Teori dediğin ne ki? Uzun kırmızı kaşkol boynunda, düşünür bakacaksın. Kim benim hasmım? Filanca. Onu entel ağızlarla bir boyayacaksın, mosmor olacak, işte sana teori! Marks-Lenin'in ayaklarını yere indiriyorsun, müritleri kaçacak yer arıyorlar, işte sana pratik! Millet sana aval aval bakıp dinliyor. Sen millete hin gibi, cin gibi bakıyorsun, karşılıklı bakışıyorsunuz. İşte sana diyalektik!

Tarihi bir gerçeğe değineceğim şimdi. Lenin'e üstün yanı var Küçük abimin. Hani nasıl gururlanıyordum, inanmazsınız. Mesela Lenin'den kendisi o kadar alıntı yapabildiği halde, Lenin ondan bir tek alıntı yapamadan hayata veda ediyor. Keza Marks da öyle. Tarihi masabaşında yaşayıp, Yalçın Küçük'ten alıntı yapamadan öbür dünyaya duhul eylemiş. İkinizin de bahtı karaymış be! Onun için çağdaşımız Yalçın Küçük'ten gideceğiz, Ahırkapı Feneri gibi her yeri aydınlatıyor allah kitap çarpsın. Ruhumuzu aydınlatıyor. Hani nasıl derler? Yolumuzu değil de ruhumuzu!

Öyle deme Yoldaş, alçak gönüllü tarafları da var. Onun gibi ünlü bir şey adamı, nasıldı, ha bilim adamı, hiç duraksamadan yüksekçe bir kürsüye çıkarak şöyle konuşabilirdi, konuşmalıydı (ama konuşmaz, alçak gönüllüdür):

"Eeee, aaaaa, bu yıl, muhtemelen siz de farketmişsinizdir, ben hemen yakaladım, bir benmerkezcilik olgusuyla karşı karşıyayız. Ama bu benimki gibi bir benmerkezcilik değil.

'Hepiniz akıl yürütüyorsunuz, çok saygıdeğer görüşleriniz var ama ben bir bilim adamıyım, ben bağlayayım sözü' gibi bir olay değil. Benimkisi haklı ve yerinde. Mesela duygu mu, en keskini bende. Kadın mı, en iyisini ben severim. Kebap mı, en yağlısını ben yerim, acıya en dayanıklı benim. Bu tabii vicdan acıları filan değil, doğrudan doğruya Antep biberi. Sıkıysa gelin, bir oturuşta bir kilo, birbuçuk kilo biber yerim ulan! Domuz köselesi mi, en iyisini ben giyerim. Sen ne yaparsan ben onu yaparım ve fazlasını yaparım. Ben adamı her zaman için, tüm zamanlar için, gerekirse geçmiş için, evvel ve ezel için, sıfırlarım. Dümdüz ederim. Bilim de, her şey de bende ulan. Marks Engels Lenin benden sorulur. Gerekirse hepsini iptal, o da bende. Ben yerim adamı. Akıl yürütmek mi, bende. Analoji, bende. Analiz, o da bende. Coğrafya, tamam. Her türlü kimya bende. Biyoloji, terlikli hayvan mı, onun da resmini en iyi ben çizerim. Benimle dalga geçmek yok. Yok öyle dava. Dövmenin de en kralı bende, hepinizi döverim istersem be!''

*Rıza Yürükoğlu'nun
Girit'te 28 Eylül 1992 tarihinde yapılan ve
çeşitli ülkelerin komünist ve işçi partilerinden
temsilcilerin katıldığı bir uluslararası
seminerde yaptığı konuşma*

GİDECEĞİ LİMANI BİLMEMEYENE HİÇ BİR RÜZGARDAN HAYIR GELMEZ

1. BAZI GENEL VE METODOLOJİK SAPTA MALAR

Başlangıç olarak Marksizmin genel ve soyut bir teori olduğunu söylemek istiyorum. Bu nedenle, partilerimiz devrimci bir program yaratmak için Marksizmi öğrenmek yeterli değildir. İçinde yaşadığımız toplumu bu bilgiyle analiz etmek, soyutu somuta indirmek, soyutu somutta ortaya koymak zorundayız. Marks'ın yazdıklarını alıp o şekliyle hiçbir ülkeye uygulayamayız.

Bugün bu koşula başka bir koşul daha eklendi. Sovyetler Birliği'nin neden çözüldüğünü anlamadan da devrimci bir program üretilemez. Çünkü Montaigne'nin dediği gibi, gideceği limanı bilmeyene hiçbir rüzgardan hayır gelmez.

Benim burada söyleyeceklerim, partilerimiz arasında bir tartışmaya yöneliktir, tartışma amaçlıdır. Doğrunun tümünü kapsamıyor ve yanırları da olabilir.

Önce kapitalizmin sonunun ne zaman ve nasıl geldiğini anlamaya çalışalım. *Kapitalizmin sonunun bir noktada nesnel olarak geleceğini söyleyebilir miyiz?* Bu yaşamsal önemde bir sorudur. Dünya komünist hareketi ve genel olarak devrimci hareket bu soruyu ya olumsuzundan yanırladı, ya da “üretim ilişkileri üretim güçlerinin gelişmesini engellediği zaman” gibi soyut bir doğruyla yanırlandı. Biz bu soruyu olumlusundan yanırlıyoruz. Evet, kapitalizmin kesin olarak sonunun geleceği bir nokta vardır. Bu noktanın gelişi için üç koşul gerekmektedir. Birincisi, kapitalizmin giderek işçiyi üretimden dışlaması, işçisiz üretime yönelmesi. İkincisi, kapitalizmin üretim araçlarında bireysel mülkiyeti kaldırması. Ve üçüncüsü, dünyada kapitalizmin el atıp geliştirebileceği, dolayısıyla genişleyebileceği bir bölgenin kalmaması.

Tarihsel olarak bakarsak, her üretim tarzının, onun ötesinde yaşayamadığı objektif bir sınırı var. Bu, niyetlerimize bağlı değildir. İnsanlar farklı bir yaşam istedikleri için sistemlerin sonu gelmiyor. Objektif olarak öyle bir nokta geliyor ki, sistemi değiştirme, üretim güçlerinin gelişmesinin gösterdiği yöne yürüme zorunluluğu insanların bilincine çakılıyor. Marks’a göre kapitalizm için de öyle bir nokta vardır. Bu açıdan Marks, sistemin giderek işçiyi üretimden uzaklaştırmasına işaret ediyor. (Yalnız dikkat edelim, Marks, üretimin işçisiz yapılmasından söz etmiyor. Söylediği, “giderek işçiyi üretimden dışlaması”dır. Tümüyle robotlarla üretim yapan kapitalist bir toplum hayal edemezsiniz, çünkü o zaman artı-değer, sömürü kalmaz.) İkinci eğilim, kapitalizmin bireyi mülkiyet sahipliğinden uzaklaştırmasıdır. Ve bu ikisinin yanında diğer koşul, kapitalizmin yayılacağı bir alanın kalmamasıdır. Bu noktaya varıldığında, sistem sonuna vardığını yaşamda gösterecektir, ölçüp biçmeye,

hesap yapmaya hiç gerek kalmayacaktır.

İkinci temel soru da, kapitalizmi nasıl değerlendirmek gerektiğiyle ilgilidir: *Günümüzde kapitalizm ömrünün sonuna geldi mi, gelmedi mi?*

İlk iki koşula baktığımızda, bunların bugün ancak 3-4 ülkede belirli ölçüde olgunlaştığını söyleyebiliriz. Ama üçüncü koşula bakınca kapitalizmin dünyada taşabileceği hâlâ muazzam alanlar olduğunu görüyoruz. Bu üç koşul birlikte, bugün dünyada kapitalizmin bir sistem olarak sonunun gelmediğini, tüm potansiyelini tüketmediğini ve tüm potansiyelini tüketmeden hiçbir sistemin çökmediğini gösteriyor.

Devrimci hareketin büyük çoğunluğunda şöyle bir yanlış anlayış var: "Kapitalizmin emperyalizme büyümesiyle ve aradan da şu kadar yıl geçmesiyle, dünyanın devrim ve sosyalizm için yalnızca olgunlaşması değil, aşırı olgunlaşması söz konusudur." Tarihsel açıdan konuşuluyorsa, söylenen geneliyle doğru olur. Çağımız kapitalizmden sosyalizme geçiş çağıdır, emperyalizm kapitalizmin son durağıdır. Ama bu ancak tarihsel bir anlayış için doğrudur. Bu geçiş dönemi kaç yüzyıl sürecektir kimse bilemez.

Bu tarihsel anlayışı, güncel uygulamaya kalkıp, dünya *bugün* sosyalizm için "aşırı olgunlaşmıştır" dersek gülünç duruma düşeriz. Tarihsel bir çerçeve olarak değil de, somutta, güncelde "aşırı olgunlaşma" için, Marks'ın getirdiği, bizim de yukarıda kısaca belirttiğimiz üç koşula bakmak gerekir. Bunlara bakınca görürüz ki, objektif koşullarda "aşırı olgunlaşmadan" değil, "olgunlaşma"dan bile kolayca söz edemeyiz. Sosyalizm, dünyanın gündemine girmiştir, ama aşırı olgunlaşmışlığından değil, emperyalizmle minimum koşullarının ortaya çıktığından ve bu koşulların giderek güçleneceğinden girmiştir.

Bunu böyle anlamazsak, hiçbir çözümleme, hiçbir akıl yürütme, neden öznel ögenin dünya çapında bu denli geri olduğunu açıklayamaz. Neden öznel öge geri? Dünya işçi

hareketinde oportünizm neden bu denli güçlü ve inatçı? Nesnel koşulların "aşırı olgun" olduğu yerde öznel öge böyle olamazdı. Komünist toplum düşüncesi daha hâlâ yeni, ileri (piyoner), saati tam vurmamış bir düşüncedir. Bu söylenenleri kabul etmeyenler için tek bir tartışma yolu kalır: "Kapitalizm geliştikçe, işçi sınıfının bilinci gerçekliğe o oranda daha fazla yabancılaşıyor" demek. Ama bu da büyük bir yanlış olur, kapitalizmi yıkılmaz kabul etmek anlamına gelir.

Bir ülkede işçi sınıfının bir sınıf olarak ortaya çıkmış olması ya da en büyük sınıf olması da, o ülkenin sosyalizm için olgunlaşıp olgunlaşmadığı konusunda pek birşey anlatmaz. Ölçü, yukarıda sözünü ettiğimiz üç koşuldur.

Her gerçek devrimde olumlu anlamda bir sabırsızlık vardır. Kapitalizmin sonu gelsin isteriz. Bu istek, gelişmeleri bazan bize abarttırabilir. Buna karşı dikkatli olmalıyız. Tarihe bakınca Marks'ın bile bu hataya düştüğünü görebiliriz. *Kapital*'in ilk cildini yazdığı sıralarda Avrupa'da ekonomik kriz ve çalkantılar vardı. Marks bir dostuna mektup yazıyor ve birkaç ay içinde "tufan" olacağını, bunun için işçi sınıfına program vermek gerektiğini, kitabı acele bitirmek için gece gündüz çalıştığını söylüyor. Yirmi yıl sonra, ikinci cilt üzerinde çalışırken yine Avrupa'da ekonomik kriz var, yine bir mektubu var. Marks o mektubunda, kitabı hemen yayınlamayacağını, krizin nasıl gelişeceğine ve hangi açılardan diğer krizlerden farklı olduğuna bakması gerektiğini söylüyor... Geçmişte birçok kez bizler ve atalarımız, "sonu geldi" dedik. Hayır, sonu gelmiş değildir.

Buna bağlı olarak, kapitalizmin reformlar döneminin bittiğini kategorik olarak söylemek erken de olur. Dünya kapitalizmini ABD, Almanya ve Japonya ile eşitlemek büyük hata olur. Belki küçük ama çok önemli bir gösterge de var: Avrupa Topluluğu Sosyal Haklar Sözleşmesi. Bu sözleşme bir reformdur ve bugün öneriyorlar. İngiltere ekonomisi

sözleşmenin koşullarını kaldıramıyor, kabul etmiyor. Ama şu gerçek değişmiyor: Avrupa kapitalizmi bugün bile bir sosyal haklar reformu önerebiliyor.

Bu demek değildir ki tek tek ülkeler siyasal krizi yakalayamayacak ve devrimini yaparak sosyalizm kuruculuğuna geçemeyecek. Bir sistem olarak kapitalizm sonuna gelmedi ama emperyalizmin bir dünya ekonomisi yaratmasıyla her ülkede devrimden sonra sosyalist toplum kuruculuğuna geçilmesinin asgari koşulları oluştu. Çeşitli koşulların birleşmesiyle belli ülkeler devrim için siyasal olarak olgunlaşabiliyorlar. Güçlü bir siyasal örgüt varsa o fırsatı yakalayabilir ve yakalayacaktır. Ama bu, sistemin sonuna geldiği anlamına gelmez. Çünkü sistem sona erdiği zaman Marks'ın çok eleştirilmiş olan fikrinin ne kadar doğru olduğunu göreceğiz. Marks tüm Avrupa çapında devrimi düşünüyordu, değil mi? Tek bir ülkede devrim düşünmüyordu. Kapitalist dünyanın bir bütün olarak devrime gideceğini söylüyordu.

Kapitalizmin yarattığı şiddetli çelişkiler ve bu çelişkilerin sık sık şu ya da bu ülkede krizlere yol açması nedeniyle, büyük olasılıkla devrime toplu geçişten önce tekil devrimler göreceğiz. İşte, "emperyalizmin zayıf halkaları" olarak kullandığımız kavram, sistemin ömrünü tüketmediği süre içinde, devrim yapabilme şansı en yüksek olan ülkeleri anlatıyor. Emperyalizmin zayıf halkaları, bu ülkeler tam anlamıyla sosyalizme hazır değiller. Onların ilk hedefi endüstrileşme ve kalkınmadır. Bu ülkelerde devrim fırsatları da, sosyalizme hazır olduklarından değil, ileri kapitalist ülkelerin kendi sorunlarını çözmek için krizlerini bu ülkelere ihraç etmelerinden ortaya çıkmaktadır.

2. SOVYET DENEYİNDEN ÇIKARILABİLECEK DERSLER

Bu bir-iki genel ve metodolojik noktadan bir adım ileri gidelim. Sovyet deneyiminden çıkarabildiğimiz temel ders, sosyalizme hazır olmadan devrimini yapıp proletarya diktatörlüğünü kurmuş olan ülkelerin “sosyalist toplumu kurduk” gibi bir edebiyatı, devrimden hemen 15-20 yıl sonra kullanmamaları gerektiğidir. Kapitalizmin ileri ülkelerde 3-4 yüzyılda yarattığı koşulları yaratmak böyle ülkeler için uzun bir dönemi gerektirecektir. Tarihin kapitalist aşamasına ait olan endüstrileşme ve kalkınmanın ana amaç olduğu bu uzun dönem boyunca sosyalist yöntemler, önlemler ve işleyişlerle birlikte, piyasa ekonomisine, rekabete ve değer yasasının işleyişine yer vermek zorunluluğu vardır. Üretim araçlarında kamu mülkiyeti sosyalist polis aracılığıyla yaratılmamalıdır. Bu ancak, üretim araçlarının toplumsal mülkiyeti çağırın, dayatan bir gelişme sağlamasıyla birlikte düşünülmelidir.

Ancak bu genel kalkınma döneminden geçtikten sonra, ancak o zaman sosyalist toplumdaki söz edilebilir. Marks’ın sosyalist toplum için sıraladığı noktalar ancak o zaman işleyebilir. Piyasanın, rekabetin ve değer yasasının işleyişi ancak o zaman son bulur. Ancak o aşamada ürünler kullanım değeri için üretilir. Ve üretimdeki verimlilik, değer yasasının özünü olan emek-zamanla ölçülmeye başlanır. Komünizmin temeli de ancak bu aşamada gelişmeye başlar.

Stalin, *SSCB’nin Ekonomik Sorunları* kitabında, değer yasasını emek-zamanın mallar ve sektörler arasında dağıtılmasının bir aracı olarak görüyor ve bu yasanın sosyalizmde de işlediğini söylüyor. Bu doğru değildir. Emek-zamanı da, değer yasasını da anlaşılmasız bir hale getiriyor. Değer yasasını kullanarak plan yapılamaz. O bir planlama yöntemi ya da aracı değildir. Dahası, üretimdeki verimlilik emek-zamanla ölçülmeye başladığı gün, değer yasası kalkmış demektir. Ürünler, kullanım değeri için üretiliyor demektir.

Değer yasasını böyle anlayış hâlâ çok sayıda Marksist ekonomist arasında yaygındır. Dolayısıyla, kolayca aşılama-yan bir toplumsal yasa önümüzde duruyor. Ya da aşılana

kadar ciddi bir sorun oluşturuyor.

Öte yanda, en ileri sosyalizm bile komünizm ve kapitalizmin karışımı olacaktır. Bu, piyasa işleyişlerinin kalkınma döneminde devam ettiğini ve sosyalist aşamada ortadan kalktığını söylemekten farklıdır. Değer yasasının kalkınma dönemi için geçerli olup, sosyalist aşamada olmayacağını söylemekten de farklıdır. Tabii, piyasa işleyişleri ve değer yasasının ortadan kalkması, tedrici bir süreçtir. Ama komünizmin iki aşaması vardır, komünizmin alt aşaması ve üst aşaması. Marks'ın *Gotha Program'ının Eleştirisi*'nde söylediği gibi, alt aşama, yani sosyalizm, kapitalizmin devlet-kafa-kol emeği farkı gibi kalıntılarının giderek kaldırıldığı bir aşamadır. Sürekli devinir ve değiştirir. Üst aşaması tam komünizmdir: Kapitalizmin başlıca kalıntısı olan devlet kalkmış ve her açıdan kapitalizmin kalıntıları yok olmuştur. Bu da ancak üretimin gerçek bir bolluk düzeyine vardığı, komünizmin maddi temelinin tam anlamıyla olduğu bir noktada olabilir.

Sovyet devrimi, dünya kapitalist sisteminin gelişimi açısından erken gelmiş bir devrimdir. Olabilmesi, sosyalist toplumu yaratma şansının varlığını anlatır. Ama bu yalnızca bir şanstı. Bu şansı yaşama geçirebilmek için tarihsel yetersizliklere doğru reçeteler yazmak gerekiyordu.

O günkü Rusya, ekonomik, kültürel ve öteki tüm açılardan çok geri bir ülkeydi. Türkiye'nin geri olduğunu düşünüyoruz ama bugünkü Türkiye o günkü Rusya ile karşılaştırılınca masal ülkesi gibi kalır. Geri bir ülkeydi. Hedef büyük ağırlıkla kalkınmaydı, endüstrileşmeydi. Böyle bir ülke, sosyalist bir toplum yaratmaya çalışıyor! Bu kalkınma aşamasını hakkıyla geçirmeden önce sosyalist toplumu konuşmak büyük bir hata oldu.

Marks'ın komünist toplumu sosyalist ve komünist olarak iki aşamaya bölmek için nedeni neydi? Sosyalist aşamanın tarihsel görevi, toplumu, Rusya'nın başladığı yerden değil, kapitalizmin bıraktığı yerden alıp ileriye, komünizme

götürmektir. Sosyalist aşama, kapitalizmin toplumu daha fazla geliştiremediği noktadan başlayacak ve komünist toplum için gerekli olan üretim güçlerini ve ilişkilerini geliştirecektir.

Ama Rusya'da öyle olmadı. Sosyalizmin görevinin çimento fabrikaları kurmak, kentlere elektrik (köylere değil) getirmek, postane açmak olduğunu kim söyleyebilir? Bunlar kapitalizmin görevleridir. Sosyalizm soyutta, teoride kapitalizmin iflas ettiği yerden başlıyor ama Rusya'da kapitalizmin çok geri bir noktasından başladı. Marks'a göre kapitalizm işçi sınıfını önce "formel" olarak, sonra "özünde" birleştirir. Rusya'da formel olarak bile birleştirmemişti henüz.

Bizce Lenin'in NEP (Yeni Ekonomik Politika) programı bu uzun kalkınma döneminin programıdır. NEP programı kısa bir taktik geri çekiliş değil, tüm kalkınma ve endüstrileşme döneminin programıdır. Devrim şansı olan ama sosyalizme hazır olmayan tüm ülkeler için önemi evrenseldir. Bu söylediklerimizi şu olgular da destekler: Lenin uygulanma tarihinden çok daha önce NEP'i önerdi (NEP savaş komünizmden sonra uygulanmaya başlandı). Oysa Lenin bunu *Yaklaşan Felaket* kitabından başlayarak öneriyordu ama koşullar izin vermedi. İç savaş ardından yine bu fikrine döndü.

NEP, devletin denetimi altında bir ekonomik yaşam yaratır. Piyasa ekonomisi ve rekabet, devletin denetimi altında sosyalist yöntem ve tedbirlerle yanyana işleyecektir. Toplumun ve ekonominin gelişmesi oranında sosyalist yöntem ve tedbirlerin bu programdaki alanı genişleyecektir.

Meselenin özü şudur: İstedikçe kadar uğraş, aşamaları atlayamazsın; gereken düzeyde üretim güçleri olmadan onlara uygun üretim ilişkilerini, sosyalizmi elde edemezsin. Şöyle birşeye benzetebilirim: Oturduğum köyde herşeyi satan bir bakkal var. İstersen buna "tekel" diyebilirsin ama tekel değildir. Aptal bir köy bakkalıdır. Aynı hatayı

yapmayalım. Gereken düzeyde üretim güçleri olmadan sosyalist bir toplum kurulamaz.

NEP, soyut, teorik düzeyde sosyalizme ait birşey değildir. Sosyalist dönem için bir program değildir. Kalkınma döneminin programıdır. Ancak, somut yaşamda "cuma biter, cumartesi başlar" gibi birşey de değildir. Tabii ki, sosyalizmle birbirine geçişler olacaktır. Ama NEP, değer yasasını devlet denetimi altında çalıştırabilmek içindir. Dolayısıyla, kategori olarak, somut ülkede değil soyut düzeyde sosyalist dönemden farklı birşeydir. NEP'te değer yasası, pazar ve meta üretimi vardır. Sosyalist aşamada bunlar yoktur.

Tabii ki, NEP-ciddi tehlikeler taşıyor ve sınıfsal ayrımları arttırıyor. Ama başka bir yol yoktur. Aşamalar atlanamıyor. Belli düzeyde üretim güçleri olmadan o düzeyde üretim ilişkileri kurulamaz. Doğru işleyen bir devlet denetimi bu tehlikelere karşı aracımız olacaktır.

NEP'in yukarıda değindiğimiz genel ve evrensel özünü, anlamını bir yana bırakır da, Rusya'yı ilgilendiren özgüllüğüne gelirse, NEP Sovyetler Birliği'nde tam bir ekonomik çöküşün yaşandığı, varolan sabit sermayenin bile yenileneemediği koşullarda değer yasasının işleyişine yavaşmanın belli bir yöntemiydi. Ülke soyutlanmışlıktan ve geri kalmışlığından gerçekten çöküyordu. Dolayısıyla, NEP, bir kapitalist kesimi yeniden yaratma ve yeni sermaye birikimine izin verme düzeyine kadar götürülen değer yasasıdır. Ama burada bizi ilgilendiren, programın somut çerçevesi değil (o ülkenin ihtiyaçlarına göre değişir) genel içeriği ve özüdür. O da, denetim altında piyasa, rekabet ve değer yasasıdır.

Eğer NEP'i değerlendirmemiz doğruysa, Stalin'in Lenin'in ölümünden sonra yaptıklarının aşırı aceleci büyük hatalar olduğu açık olur. Bu hataların yapılış şekli de durumu iyice ağırlaştırmıştır. Kollektifleştirme ve endüstrileşmenin özellikle zora dayanarak yapılması büyük bir hataydı ve etkilerini bugün hâlâ hissediyoruz.

Endüstrileşme konusundaki ekonomik tartışmada Stalin ilk başta Buharin'in yanındaydı. "Süperendüstrileşme isteyenler" dediği Preobrazhinski, Joffe, Troçki ve sonra Zinovyef gibilerini eleştiriyordu. NEP'e olan yaklaşımı kaldırırsanız, işçi-köylü ittifakını, "smiçkayı" kırsınız. Çünkü bugünkü koşullarda bunu sağlamanın tek yolu NEP'tir, diyordu. Ama öte yanda NEP, köylülere, bir anlamda endüstrinin zararına zenginleşme izni vermişti. Bunun sonucunda, bir süre sonra yeniden yaratılan tarım burjuvazisinin şehirle alış-veriş yapması için gerekli temel sorunu doğdu. NEP tam da bunu yeniden geliştirmek için, şehir ile köyün arasında alış-verişi canlandırmak için getirilmişti. Ancak, endüstri, tarım burjuvazisinin, kulakların istediklerini üretmiyordu. Bu yüzden kulaklar Sovyet endüstrisini atlamak ve dış endüstriye dolaysızca başvurabilmek için dış ticaretteki devlet tekeline kaldırmayı bağımsız sınıf çıkarı olarak geliştirmeye başladılar. Kırdaki sınıf çatışmaları şiddetlenmeye başladı.

Stalin'in gelişmelere verdiği yanıt, bir "panik-yanıt" oldu. NEP'i, amaçlarına ulaştığı için kaldırmadı. Şehir ile köy arasındaki alış-veriş çökme noktasına geldiği ve gelişen sınıf güçleri ülkedeki sınıf diktatörlüğüne meydan okuduğu için kaldırdı. Ortama panikçi bir yanıtı. Çünkü şehir-köy arasındaki alışverişin çökmesini NEP yaratmamıştı. Endüstriyel gelişmenin aşırı geriliği yaratmıştı. Ortamın istediği en doğru önlemler yine NEP programındaydı. Stalin ise NEP'i kaldırdı, zorla kollektifleştirme ve yine zorla ve aşırı hızlı endüstrileşmeyi getirdi.

Lenin, devrimden sonra ileri kapitalist ülkelere yetişmek ve onları geçmek fikrini koymuştu. Çok doğru bir hedefti. Bugün de evrensel bir hedefdir. Devrim yapan bir ülkenin ne kadar gelişmiş ya da az gelişmiş olduğu bu evrensel hedefi etkilemez. Çünkü komünizmin sosyalist aşamasının tarihsel görevi, üretim güçlerini kapitalizmin çıkaramayacağı düzeylere çıkarmaktır. Komünizmin temeli ancak böyle yaratılır.

Ama Stalin'in bu çok doğru amacı hayata geçirme biçimi ciddi bir hataydı. Çünkü, toplumu yanlış okumuştı, hızlı ve zorla kolektifleştirme ve endüstrileşmeyi ülke içi tehditleri ortadan kaldırma aracı olarak ele almıştı. Ne kadar çabuk köylü sorununu "bitirirsem" ve ne kadar çabuk endüstrileşirsem, proletarya diktatörlüğü o kadar çabuk sağlam zemine oturur, diye düşünüyordu. Oysa, hız açısından sorunun yanıtı toplumun ve ekonominin gelişme düzeyi tarafından verilmeliydi.

Toplumun ve ekonominin zamanlama hakkında işaret ettikleri yöne bakmayıp, keyfi kararlar aldılar. Muazzam sayılarda insanı zorla çalıştırdılar. Topluma, dengeli götürmeyeceği kadar hızlı kalkınma temposu dayattılar. Sonunda ne oldu? Birincisi, bu büyük itme, toplumun ve onun kültürünün dokusunda büyük sarsıntılar yarattı. İkincisi, tüm kaynakları endüstrileşmeye yönelterek, tarihte görülen en büyük yatırımları yapmasıyla, ekonomideki sektörel dengeleri alt üst etti ve tarımı öldürdü. Üçüncüsü, dünyanın en büyük fabrikalarını yaptılar. Bugün hâlâ en büyüğüdür. Bunları optimal ölçek hesabı yapmadan yaptılar. Bu fabrikalar ekonomide ölçek sorununu yarattı. Verimsiz ve israfçı oldu.

Sovyet devriminde, kapitalizmin sistem olarak potansiyelini tüketmesinden önce ortaya çıkmasının getirdiği bir başka zaafı daha vardır. O tarihte en gelişmiş kapitalist ülke bile sosyalizme hazır değildi. Rusya ise çok daha geri bir ülkeydi. Örneğin, 1987 yılında bile Sovyet işgücünün %40'ı kol işçisiydi. Aynı yıllarda Sovyetler Birliği'ndeki toplam çalışan nüfusun %12'si tamirde çalışıyordu. İngiltere'de bu rakam yaklaşık %2, Amerika'da daha düşüktür. İşgücünün muazzam bir bölümü tamirle meşgul! Neyi tamir ediyor? 1940'lardan kalan torna tezgahlarını. Bir sonraki ay bir daha tamir edilecek. Böyle oranlarla sosyalizm yanyana olamaz.

Bu durumda ne yaptılar? Sosyalizm planlı üretim ve dağıtım demek olduğu için, tüm toplumu ve herşeyi

kapsayan bir plan yaptılar. Hangi fabrika ne üretecek, hammaddesini nereden kaçta alacak, ne kadar üretecek, kime satacak, herşeyi bu planla bağlamaya çalıştılar. Ama eğer gerçek sosyalist bir ülke için nasıl bir plan gerektiğini anlamaya çalışırsak, diyebilirim ki, bugün en gelişmiş kapitalist ülke bile öyle bir plan kolayca yapamaz. Her büyük ya da küçük fabrikayı, dağıtım işletmesini, herşeyi tek bilgisayarlaşmış bir sisteme sokmak ve tüm bilgiyi ara istasyonlar yoluyla merkeze getirmek. Bazı emperyalist tekeller bunu yapıyorlar ama yalnızca kendi göreceli dar üretim alanları için. Tüm toplumu düşünürsek, bugün bile büyük sorundur. Sovyetler'de postayla, çalışmayan telefonlarla yapmaya kalktılar. Böyle olunca, planlı değil, "emir ekonomisi" olacağı belliydi. Bu tarihsel zaafa yanlış reçete yazdılar. Oysa yapmaları gereken, yalnızca temel göstergelerle ve seçeneklerle ilgilenen, gerisini yerel girişime bırakan bir plan anlayışı geliştirmektir. Bu ise bir başka çeşit NEP'tir. Yerel girişime büyük alan bırakılınca, bu NEP'tir.

Rusya'nın sosyalist topluma geçmeye hazır olmadığını gösteren başka bir faktör de demokrasi sorunudur. Rusya hiç kimsenin demokrasi deneyimi olmadığı bir ülkeydi. Hiç kimse bir kere olsun gidip sandığa oy atmadı. Bu çok önemli birşeydir. Oysa, tanım gereği sosyalizmi demokrasisiz tanımlayamazsınız. Demokrasi onu sevdiğimiz için eklediğimiz bir şey değildir. Demokrasi olmadan sosyalist bir toplum yaratamazsınız. Ama Rusya'da demokrasi geleneği olmadığı için partiye ve devlete demokrasi yönünde yığınsal bir basınç gelmedi.

Bazı yoldaşlar sosyalizm ve demokrasiyi birbirinden ayırarak ciddi bir hata yapıyorlar. Bunları birbirinden ayırmak, tanım gereği bir çelişki yaratır. Sosyalizm, toplumun o gelişme düzeyi, tarihte ilk kez siyaset ve ekonomi alanlarının birbirine geçtiği bir düzeydir. Bunları birbirinden ayıramazsınız. Demokrasi olmadan, işçi sınıfı devletinden konuşamazsınız. İşçi sınıfından yönetici sınıf

olarak konuşamazsınız. Dolayısıyla aynen kapitalizmde olabildiği gibi, sosyalizmde de diktatörlük olabileceğini söyleyemezsiniz. Kapitalizmde demokrasi olabilir, faşizm de olabilir. Ama ana nokta üretim araçlarının özel ellerde kalmasıdır. Sosyalizmde demokrasi yoksa, üretim araçları halka ait olmaz. Kısa süreler için farklı durumlar olabilir, bu anlaşılır, ama uzun tarihsel dönemler için söylediklerim doğrudur.

Sosyalizmde devlet işçi sınıfının denetimi altında olur. Demokrasi olmadığı için Rusya hiç bir zaman işçi sınıfının denetimi altında olmadı. Bürokrasi lafta devleti işçi sınıfı adına yönetti ama fiilen kendisi için yönetti. Bu zaafa da doğru reçete yazılamadı. Evet, ülkenin demokrasi gelenekleri yoktu ama komünist partisinin görevi, toplumda demokratik alışkanlıkları bulabildiği her yoldan yeşertmek ve geliştirmektir. Yapmadılar, yapmadılar hatta özellikle Stalin politikalarını bu zaafa yaslanarak uyguladılar. Kimseden hiçbir şey için baskı gelmediği, kimsenin bir şey istemediği, kimsenin bir şey yapmadığı koşullarda politikalarını uygulamak kolay geldi.

“Panik-yanıt” hakkında anlamamız gereken önemli bir nokta da, onun başlattığı planlama biçimidir. Bürokratik ve anti-demokratik bir biçimdi. Planlı değil, emir ekonomisiydi. Başka türlü de olamazdı. Üretim güçlerinin gelişme düzeyi, gerçek bir sosyalist plana izin verir duruma gelmediği sürece yapılacak her kapsamlı plan, bürokrasinin inanılmaz boyutlara büyümesini gerektirir. Gerçek sosyalist bir plan olacaksa, o zaman demokratik bir işleyişi olması gerekir. Toplumun ne istediği Moskova’da oturarak bilinemez. Demokrasinin sosyalizm için canalıcı önem taşıyan bir yönü de budur. Kaldı ki, üretim güçlerinin gelişme düzeyi gerçek bir sosyalist plana izin vermediği bir anda kapsamlı plan yapılıyorsa, bu, toplumun demokratik girişimine daha büyük ihtiyaç duyar. Demokratik girişim işçi sınıfını işe katarak eksiklerle savaşıma yoludur. Yerel girişkenlik ve

demokratik karar süreci planla birleşip değer yasaının kör işleyişine karşı çalışır. Değer yasaının değil, planın bir etkeni olur.

Demokrasi olmayınca, devlet işçi sınıfının efektif denetimi altında olmayınca, ne oluyor? Üretim araçları devletin elindedir ama işçi sınıfı devlete hakim değildir. Lafta bürokrasi üretim araçlarını işçi sınıfı adına denetliyor, ama gerçekte kendi özel mülkiyeti gibi denetliyor. Egemen sınıfın hizmetkârı olması gereken bürokrasi böylece toplumun üstüne çıktı ve özgün çıkarlarla yönetici bir katman oldu. Bugün hızla yeşerdiği görülmekte olan Rusya sermayesi işte bürokrasiden, bu katmandan yükselmektedir. Büyük kapitalistler, büyük endüstriyel kuruluşların eski menejerleridir. Volski, Rusya'daki adamdır şimdi. Bunlar büyüklerdir. Ötekiler, karaborsada zengin olanlar, (örneğin Azerbaycanlılar Moskova'da sebze satıyorlar) evet paraları var ama Rusya çapında pek birşey değildir. Tek bir kurşun atılmadan sistem çöktü. Bu ihaneti kimin yaptığını gösteriyor. Devlet ile partinin merkez bürokrasisi yaptı.

13 yıl önce biz bir fikir öne sürdük. Sosyalist sistem halkına emperyalizmin sağladığı yaşam düzeyini sağlayamadıkça çözülme tehlikesi her zaman vardır demiştik. Olan budur. Ancak bu fikri de doğru anlamalıyız. Sovyetler Birliği'nin, o tarihsel geriliği içinde emperyalizmi kısa sürede geçmesini kimse bekleyemezdi. Kimse de beklemedi. Canalcı nokta, sosyalist ülke halkının kendi yaşamında büyük ya da küçük, iyiye doğru somut ilerleme görmesidir. Oysa, 1960'lar ve 1970'lerden bu yana bu olmadı. Olmadı, hatta emperyalist ile sosyalist ülkelerin arası açıldı. Tam bu noktada çöküş geldi. Sovyet halkı kapitalizmi seçmedi, yalnızca daha iyi yaşamak istedi. Onu isteme hakkı vardı. Partinin verdiği sözleri tutmasını istedi.

Komünist kişilik yaratılmadığı için Sovyetler Birliği'nin çöktüğü düşüncesine de katılamıyorum. Bu, herşeyi başaşağı koymak olur. Çünkü yeni insan ve komünist kişilik,

toplumun maddi koşulları üzerinde yaratılır. Bunun tersi doğru değildir. Kitap okuyarak, eğitimle küçük sayıda kadrolar için komünist kişiliğin bir görünümünü yaratabilirsin. Ama toplum için bu maddi bir taban gerektirir. Sovyetler'de bu yoktu.

Öne koymak istediğimiz ana fikir şudur: Evet, Sovyetler Birliği şanssız bir durumda kuruldu. Ve sosyalizme hazır değildi. Çok zor bir görevdi ama başarılması olanaksız değildi. Başarabilmek için doğru reçeteleri yazmak zorundaydı. Bunu yapamadılar. Çöküşün nedeni budur.

*10 Eylül 1992 tarihinde
Türkiye Komünist Partisi'nin
72. kuruluş yıldönümü dolayısıyla
Londra'da düzenlenen kutlama toplantısında
Rıza Yürükoğlu'nun yaptığı konuşma*

DOĞRUYA DOĞRU DEDİK GERÇEĞE MARKSİZM DEDİK

BUGÜN TKP'nin 72. kuruluş yıldönümünü kutluyoruz. Bu 72 yıl içinde neler gelmiş, neler geçmiş ama şöyle bir geriye bakınca, bir şey ortaya çıkıyor: Türkiye Komünist Partisi, Türkiye solunun temel kaynağıdır. Yetmişiki yıl içinde, Türkiye işçi devrimciliğinin kalıcı kadrolarını çıkaran kaynaktır. Bu gün de öyledir. Ve bugün TKP, devrim hattının partisidir. Örgütlüdür ve en az bunun kadar önemli, toplumda geniş çevrelerin dostluğuna sahiptir.

BÜYÜK DAĞINIKLIK

Bugün dünya çok zor bir dönemden geçiyor. Sovyetler Birliği'nin 72 yıl sonra çökmesi, güçler dengesini kökünden değiştirdi. Karşı-devrimler, gericilik aldı başını gidiyor. Milliyetçilik, dar ve kör çıkarlar peşinde koşmak, tüm dünyada yayıldı.

Emekten yana güçler için durum tüm dünyada büyük ölçüde aynıdır. Geniş kesimlerde, "bu iş burada bitti"

eğilimi yayılıyor.

Türkiye’de de böyle. Yirmiyedi yıldır içinde bulunduğum Türkiye devrimci hareketinin bugünkü kadar kötü duruma düştüğünü görmedim. Çok daha güçsüz olduğu dönemlerde bile, bir yön duygusuna sahipti. Bugün ise yörüngesini şaşırılmış durumda. İşçi sınıfına, emeğe güvensizlik her yanından sarkıyor.

Onyıllar içinde sosyalizm ideali uğruna acılar çeken onbinler, şehitler, hapislerde yatanlar, işkencelerde verilen ömürler sanki bir hiç içindi.

ORTAMIN YARATTIKLARI

Bu şaşkınlık ve dağınıklık ortamı, çok değişik tipler yaratıyor.

Birinci tip, hepimizin çok iyi bildiği, tümden bırakıp gidenler. Bunlar hatta siyasetten de elini eteğini çekiyorlar. Pek çoğu tekellerde önemli görevlere kavuşuyorlar. Halk, hatta solcu olmayanlar bile bunlara kızıyor, “ikrar vermiş, ikrarından dönüyor”, “adam değilmiş, inançlarını sattı” diyor.

İkinci tip inkarcılar. Örneğin Taner Akçam. “Bilimsel sosyalizm bitti, ama sosyalizm bir ütopya olarak sonsuza kadar yaşayacaktır” diye yazıyor. Laf ebeliği yapıyor. Yani sosyalizm bir hayal. Yani milyonlarca insan bir hayal uğruna mücadele ediyor.

Nabi Yağcı da bu inkarcıların en iğrençlerinden bir tanesi. Üçüncü tip, “teoriye katkı” meraklıları. Kargaşadan yararlanıp Marks’ı Engels’i indirmek, Lenin’i de indirmek, onun yerine kendini koymak isteyen tipler.

Yalçın Küçük bunlardan bir tanesi. Bu Marksizm sahtekarının, Türkiye devrimcisinin bilgi eksikliğini fırsat

bilerek uydurduğu “bilimsel” yalanlar üzerinde durmanın yeri burası değil. Onun için birşey söyleyip geçeceğim: “Profesörler sosyalizme reddiye yazmaya kalkınca insan en çok aptallıklarına mı, cehaletlerine mi, yoksa vicdansızlıklarına mı hayret etmesi gerektiğine şaşırıyor” (Lenin).

Yalçın Küçük’le yanyana ele alınmak bence yakışmıyor ama, “devrim sonrası için Lenin’den öğrenecek birşey yoktur, Lukaks’tan öğrenmeliyiz” yollu “saptamalar” kaçınılmaz olarak Metin Çulhaoğlu’nu da bu tipin içine oturtuyor. Lukaks’ı örnek koymak, attan inip yayan yürümek bile değildir. Hele Lenin’in devrim sonrasında getirdikleri içinde yalnızca NEP anlayışının bile büyük tarihsel önemini “unutmak” ne oluyor?

Dördüncü tip, “yenilenmek gerekir” sözünü ağızdan düşürmeyen ama bir türlü de “yenilenemeyenler”dir. Sürekli olarak yenilenme gereğinden konuşuyor, bir türlü yenilenemiyorlar. Çok tipik örnekleri var, değinip geçeceğim. 10 Eylül yolu, *Ekim*, Sırrı Öztürk bu tipin örnekleridir. Hele Sırrı Öztürk! Partisiz “eski kömünist”!

Bu türün hepsi de, devrimci edebiyat ve hamaset altında, en ufak bir düşünme yönelimi ve ürünü vermeyen, klasik içi kof “ortacı” oportünizmdir. Nereden ve nasıl olacak da yenilenecekler, merakla bekliyoruz.

Beşinci tip, halinden memnun olanlar. Bunlar genel olarak eski Maocu kaynaktan gelenler ama yalnızca onlar da değil. “Biz zaten biliyorduk, dediğimiz çıktı vb.” Biz de biliyorduk, biz de söylüyorduk ama anlamıyorlar ki, konu bu değil. Çöküşü, genellemelerin, genel sloganların ötesinde anlamak gerekiyor. Doğru soruları sorup yanıtlarını bugünden veremezsek, bırakın iktidara gelince apışıp kalmayı, emekçiyi sosyalizme inandıramayız bile. Biz ne yapacağız? 1917’nin köylüsü yok karşımızda. Sosyalizm seni kurtaracak dediğin zaman, peki ne yapacak da kurtaracak diyor. Bu sosyalizm sihirli değnek mi, nasıl düzelterek işleri diye soruyor. Anlatabilmeliyiz. Ama bunun için de önce biz

anlamalıyız.

Eski kafayla devam edenler çok yanılıyorlar. Yenilenmek zorunludur. Yıkılanı ve yaşayana sosyalist ülkelerin teoriye verdikleri zararı aşmak zorunludur. Ama bunun yolu nedir? Bunun yolu, Yalçın Küçük gibi, cin olmadan adam çarpmaya yeltenmekten geçmiyor. Kaynaklarımıza dönmeli, önce Marksizmi Marks'dan öğrenmeliyiz.

Dünya komünist hareketi son 50 yıldır Marksizmi Marks'dan öğrenmedi. Şu salona da söyleyebilirim, gidelim Finlandiya'ya, orada da öyle. Bizler, Marks'ı okumayan Marksistleriz. Olur mu, Marks'ı okumayan komünist olur mu? Oluşuyor işte! "Bilir" sandığımız karacahil profesörler tarafından kandırılabilmemizin temelinde de bu yatıyor.

MARKS'IN HANGİ DEDİĞİ YANLIŞ ÇIKTI?

Marksizm öldü, Marks şurada yanlış yaptı, burada yanlış yaptı, konuşup duruyorlar. Soruyorum, Marksizmin ekonomi-politik, felsefe ve bilimsel-komünizm alanlarında hangi söylediği, hangi temel önermesi yanlış çıkmıştır?

Batı kaynaklarında da, bizde de yazılanları okuyoruz. Marks'ın yanlış çıktığına bizi inandırmaya çalışanların tümü, okurun görece bilgi eksikliğine yaslanıp, tek bir hileyi ortaklaşa kullanıyorlar: Marks'a söylemediklerini söyleyip, sonra eleştirmek.

Üç örnek vereceğim. Birincisi, komünizmde işbölümünün kalkacağı önermesi. Pek çok yazar, Marks komünizmde işbölümü kalkacak dedi, komünizmde fabrikalar çalışmayacak mı, hem de üretim dünya çapında yürütülmeyecek mi, işbölümü olmadan olur mu diye soruyor ve ardından,

gördüğünüz gibi dünyanın gelişmesi Marks'ı yanlış çıkardı diyorlar. Marks, toplumdaki görevlerin insanlar arasında paylaşılarak yürütüleceğine nerede karşı çıkmış? Marks'ın böyle birşeyi düşünebilmesi için 6 yaşında çocuk aklına sahip olması gerekir. İşbölümü, bugünkü haliyle kalkacak. İnsanları yaptığı işe esir eden işbölümü kalkacak. Marks'ın söylediği budur. Bugün öyle bir işbölümü var ki, adam bir makineyi kullanmayı biliyor. O makina kullanımdan kalktığı zaman işsiz kalıyor. Yeni bir meslek öğrenecek olanaklar da yok, mesleksiz kalıyor. Komünizmde ise bir yandan üretim güçlerinin hızla otomasyon çizgisinde ilerlemesi, bir yandan da insanın çok yönlü gelişmesiyle işbölümüne, yaptığı işe esir olmak kalkacak. Her alanda kolayca iş ve görev değiştirebilecek.

İkinci örnek, komünizmde devletin kalkacağı önermesi. Peki diyorlar hiçbir disiplin olmayacak mı? Kırmızı yanınca otomobiller durmayacak mı? Milyarlarca insan örgütsüz olur mu, bunlar hayali şeyler. Böyle mi demiş Marks? Devlet dediğin zaman iki yönü vardır. Bir, tüm toplumun yararına yapılan işler ve örgütlenmeler, bir de egemen sınıfın baskı aracı olan yönleri vardır. Devletin kalkması, sınıfsal diktatörlük aygıtının kalkmasıdır, çalışan sınıfları ezen yönün kalkmasıdır. Tabii ki, örgütlenmeler olacak ama yönetmek özel bir meslek olmaktan çıkacaktır.

Üçüncü örnek de şudur: Son yıllarda moda olan bir "eleştiri"ye göre, Marks, bir yanda mülkiyet giderek tek ellerde toplanacak, bir yanda işçi sınıfı giderek büyüyecek, sonunda öyle bir nokta gelecek ki, devrim olacak demiş! Ama bakıyorsunuz, işçi sınıfı ileri ülkelerde büyümüyor, hatta daralıyor, demek ki Marks yanlış çıktı. Söylemediğini Marks'a söyleyip, yanlış çıktı diyorlar. Tam tersine, Marks, kapitalizmin genişleme değil derinleşme döneminde, olgunluk aşamasında, artan makinalaşmaya bağlı olarak üretken emeğin daralacağını görmüş ve bunu teorisinin ve sosyalist devrimin kaçınılmazlığının temeli yapmıştır. Kapitalizmin

sonunu getirecek olan budur. Makinalaşmanın ilerlemesi ile işçi sınıfı gitgide üretimin dışına çıkacaktır. Mülkiyet özel ellerde olduğu için, onların o boş zamanı güzel geçirme şansı da olmayacaktır. Oysa, keşke herkes günde 2 saat çalışsa, sonra isterse resim yapsın, isterse kitap yazsın. Ama yapamayacak. Kapitalizm fabrikadan kovulan işçiye başka bir hayat gösteremiyor. Devrim de bu nedenle gelecek.

TARİHSEL BAKMAK ZORUNLU

Bugün yaşanan büyük kargaşada, bu fırtınada boğulmadan suyun üzerinde durabilmek için, duruma yaşanan günün dışına çıkarak bakabilmek, geniş tarihsel bir açıdan bakabilmek gerekiyor.

Bu yapılamayınca, durum düzelmeyecekmiş gibi gelir. Yenilgi kalıcıymış gibi gelir. Oysa, yenilginin kalıcı olduğunu düşünmek çok yanlıştır. Tarihe baktığımızda, Marks'ın zamanından bu yana işçi sınıfının sayısız yenilgiler aldığını görürüz. Bu en büyüğü oldu ama kazanımı da en büyük olanıdır.

Dünya bir üretim biçiminden, bir başka üretim biçimine geçme aşamasındadır. Özel mülkiyete, kişisel çıkar ve sömürüye dayalı bir sistemden, sömürünün kalktığı, emeğin hakim olduğu, ortakçı bir üretim ve paylaşımına geçiş aşamasındadır. Bu geçiş, sinemada bir sahnenin bir anda bitip başka sahnenin başlaması gibi olamaz, uzun bir süreci kaplıyor. Bir anda biri çöküp öteki kurulmayacak. Bu geçişin bir süreç olduğunu kavradığımız zaman sorunun çoğunu çözmüşüzdür.

Geçiş, uzun bir zaman süreci alacaksa, bu geçişteki ilk girişimlerin başarı şansının daha az olduğu da açıktır. Çünkü, kapitalizm henüz tüm potansiyelinin sonuna gelmeden ortaya

çıkan girişimlerdir. Düşmanın henüz güçlü olduğu bir sırada yapılmış çıkışlardır. Süreç ilerledikçe düşman zayıflıyor, zayıflayacak ve gitgide başarı şansı artacak. Yani işçi sınıfı alıyor kaptırıyor, alıyor kaptırıyor, bir gün alacak kaptırmayacak. Böyle bir geçiş dönemi yaşanacak. İlk işçi devleti, Paris Komünü 74 gün yaşadı. Sovyetler Birliği 74 yıl yaşadı. Bakalım üçüncüsü ne kadar sürecek?

Düşünürken şu noktayı da unutmayalım: Feodalizmden kapitalizme 300 yılda geçildi. Kaldı ki, feodalizm de sömürü düzeniydi, birinden ötekine geçiş çok daha kolaydı. Pek çok ülkede toprak ağaları kapitalist oluverdiler. Şimdi ise sömürüden sömürsüz bir düzene geçilecek.

Bu gerçekleri unutan, tarihsel bir bakışa sahip olamayan, komünist adına da layık olamaz. O, moralsiz, dayanıksız bir küçük burjuvadır.

Sovyetler'in yenilgisi normaldir. Bize düşen, bu yenilginin nedenlerini anlamak ve sonuçlar çıkartmaktır. Bunu söyledikten sonra Sovyet deneyiminin düşündürdüğü bir kaç noktaya değinmek istiyorum.

SOVYET DEVRİMİNİN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Bir soruyla başlayalım: Kapitalizmin bir sistem olarak sonu ne zaman gelir? Tüm dünyada oportünistler ve de "solcu"lar, kapitalizmin yıkılacağı sonul bir noktanın varlığını (tabii değişik nedenlerle) reddederler. Böyle olunca da, sosyalizme hazır oluş, kapitalizmin sonu, sosyalist devrim gibi konular bir çeşit mistisizme bürünür ve içinden çıkılmaz olur.

Kapitalizmin sistem olarak sonunun gelmesi için 3 koşul

gerekiyor: Birincisi, üretimden işçinin giderek dışlanması, yani giderek makinaların işçilerin yerini alması. İkincisi, mülkiyetten bireylerin giderek dışlanması. Üçüncüsü, kapitalizmin dünyada taşabileceği yeni alanların kalmaması.

Bu üç koşula bakınca açıkça görülüyor ki, bugün dünyada kapitalizm tüm potansiyelini tüketmemiştir. Birkaç ülke için, birinci ve ikinci maddelerde önemli bir olgunlaşmadan söz edilebilir ama ancak birkaç ülke için. Üçüncü madde ise, geneliyle hazır değildir. Henüz dünyada kapitalizmin yayılabileceği geniş alanlar vardır.

O zaman birinci saptamamız şudur: Kapitalizm 1917'de değil, bugün bile potansiyelini tüketmemiştir. Ve de tüm potansiyelini tüketmeyen, gelişmesinin sonuna gelmeyen hiçbir sistem, **sistem olarak** çökmez.

Sistem tüm potansiyelini tükettiğinde (eğer dünya tekil devrimler yolundan yürümez de o günü beklerse), Marks'ın "eleştirilen" bir başka öngörüsünün haklılığı ve geçerliliği de ortaya çıkar. Öyle bir ortamda (o günkü içiçe geçmişliğin ve karşılıklı bağımlılıkların düzeyi nedeniyle) bir kapitalist ülkedeki (en azından önde gelen birindeki) devrim, kaçınılmaz olarak öteki ülkeleri de tutuşturacak ve sosyalizme geçiş topluca olacaktır. 6

Öte yanda, kapitalizm bir bütün olarak ömrünü doldurmamıştır ama emperyalizmle birlikte yine bir bütün olarak sosyalizme geçebilmenin minimum koşulları olgunlaşmıştır. Dolayısıyla tekil ülkelerin, doğabilecek ortamları değerlendirerek proletarya diktatörlüğünü kurup sosyalist kuruculuğa başlayabilme şansları vardır.

Bu şansın varlığı bir yana, hatta, kapitalizmin yarattığı şiddetli çelişkiler ve bu çelişkilerin sık sık şu ya da bu ülkede siyasal krizlere yol açması nedeniyle, büyük olasılıkla devrime toplu geçişten önce tekil devrimleri görmeye devam edeceğiz.

"Emperyalizmin zayıf halkaları" kavramı dâ buradan çıkıyor. Sistemin ömrünü tüketmediği süre içinde, devrim

yapabilme şansı en yüksek olan ülkelere emperyalizmin zayıf halkaları diyoruz.

Emperyalizmin zayıf halkaları (yani devrim olasılığının en yüksek olduğu ülkeler) gelişme düzeyi açısından sosyalizme geçmeye hazır değildirler. Hepsinin de temel hedefi, şu ya da bu ağırlıkla, "kalkınma"dır. Kalkınmanın sosyalizm ile bir ilgisi yoktur. Endüstrileşme, kalkınma tarihte kapitalizmin işidir. Devrimi yapıyorsun, önce kapitalizmin yapmadığını yapmak için. Bu ülkelerde devrim fırsatları da, kapitalizm gelişmesini tamamladığı için değil, ileri kapitalist ülkeler sorunlarını, sıkıntılarını ve çelişkilerini bu ülkelere transfer ettikleri için ortaya çıkmaktadır.

Sovyet deneyiminin verdiği temel ders, bu şekilde sosyalizme hazır olmayan ülkelere, devrimin ardından hemen, "sosyalizme geçtik" türünden edebiyatın kullanılmaması gerektiğidir. Çünkü sosyalizme geçebilecek düzeyde olmayan bir ülkede, devrimden sonra uzun bir tarihsel dönem, sosyalist yöntemler, tedbirler ve işleyişlerle birlikte, piyasa ekonomisine, rekabete ve değer yasasının işleyişine yer vermek zorunluluğu vardır.

Ancak bu kalkınma aşamasının geneliyle tamamlanmasının ardından, gerçekten sosyalizme geçilebilir. Ancak o zaman Marks'ın, sosyalist aşamanın özellikleri olarak belirttiği işleyişler gerçekleşebilir. Sosyalist aşamada, piyasanın, rekabetin ve değer yasasının işleyişi son bulur. Ürünler kullanım değeri için üretilir. Ve üretimdeki verimlilik, değer yasasının özü olan emek zamanla ölçülmeğe başlanır. Komünizme geçişin, esir edici işbölümünden kurtulmanın, boş zamanın artmasının, yeni insanın yaratılmasının temeli de ancak bu aşamada gelişmeye başlar.

Sovyet devrimi, dünya kapitalist sisteminin gelişimi açısından erken gelmiş bir devrimdir. Olabilmesi, olabirliğini kanıtlamıştır. Bu kanıt, sosyalist topluma geçebilme şansının da varlığını anlatır. Lenin'i Kautski'lerden ayıran anlayış buradadır.

Ancak, erken gelmiş bir devrim. Erken gelmiş olduğu için işi gerçekten zor. Ama başarılabilir değildi, başarılabilirdi. Bu noktada çok yanlış görüşlere rastlanıyor. Örneğin bir dostumuz, Gorbaçov gibileri değil de, Marks, Engels, Lenin'den kurulu bir politbüro olsaydı, yine durum değişik olmazdı diyor. Sorunu böyle koymak büyük bir yanıltır. Evet, tarihsel olarak sosyalizme hazır olmayan bir ülkede devrim yapıyor. Kapitalizmin yapmış olması gereken şeyleri yapacak önce, sonra sosyalizme geçilecek. Çok zor ama yapılamaz değildi. Ancak, erken gelmenin getirdiği tarihsel yetersizliklere doğru reçeteler yazmak koşuluyla. Sovyetlerin yapamadığı bu oluyor.

O günkü Rusya, ekonomik, toplumsal, kültürel açılarından bugünkü Türkiye ile bile kıyaslanamayacak kadar geri bir ülkedydi. Hedef büyük ağırlıkla kalkınmaydı. Böyle bir toplumun, kalkınmayı gerçekleştirmeden ve onun getireceği sonuçları toplamadan sosyalizme geçme şansı yoktu.

Lenin'in NEP programını işte bu dönemin programı olarak anlamak gerekir. NEP programı, çok kişinin sandığı gibi, geçici ve kısa bir taktik geri çekiliş değil, tüm kalkınma döneminin programıdır. Sosyalizmin gereklerinin tam anlamıyla varolmadığı ülkelerdeki tüm devrimler için önemi evrenseldir. Türkiye de bu kategorinin içindedir. NEP, proleter devletin denetimi altında, piyasa ekonomisinin, sosyalist yöntem ve tedbirlerle yanyana yaşamasıdır. Endüstrinin ve toplumun gelişmesi oranında, sosyalist işleyişin genişlediği, her gün biraz daha sosyalist topluma dönüştüğü tedrici bir gelişme programıdır.

Ekonomik ve toplumsal koşulları olgunlaşmadan sınıflar ortadan kaldırılamaz. Üretim araçları üzerinde ortak mülkiyet, yasalarla, kararnamelerle, "sosyalist polis" eliyle kurulamaz. Kurarsın ama o, içi dolmamış kuru bir şekil olarak kalır.

Yukarıdaki son iki paragraftan da anlaşıldığı gibi, Sovyetler Birliği'nde köylünün zor kullanılarak kollektifleş-

tirilmesi ve o sınıfın böylece “kaldırılması”, Marksizme sığmayan büyük bir yanlış olmuştur. Ortama yanlış reçete olmuştur. Ve de verdiği zarar, bugüne gelinmesinde önemli rol oynamıştır.

Sovyetler Birliği için Lenin’in koyduğu, “ileri kapitalist ülkelere yetişmek ve onları geçmek” hedefi, Yalçın Küçük’ün iddiasının tersine, Marks’ın görüşlerinden çıkan, tüm sosyalist devrimler için geçerli bir hedeftir. Çünkü sosyalizmin tarihsel hedefi, varoluş amacı, üretim güçlerini ve dolayısıyla üretim ilişkilerini kapitalizmin çıkaramayacağı düzeylere çıkarmak ve böylece komünist toplumun alt yapısını hazırlamaktır. Ne var ki, bu doğru hedefi gerçekleştirebilmek için de doğru reçete yazmak gerekir. Stalin’in, bu hedefe ulaşmaya çalışırken yaptıkları ikinci büyük yanılıdır ve etkileri bugüne dek gelmiştir.

Yakalamak ve geçmek hedefi son derece doğru da, ne kadar süre içinde? Beklenebilecek yanıt, “en kısa zamanda” olur. Bu da doğru. Peki, en kısa zamanın ölçüsü neye göre belirlenecek? İşte Stalin’in hatası buradadır. En kısa zamanın ölçüsü Genel Sekreter’in, Merkez Komitesi’nin ya da plancıların kafasından çıkmaz. Bunu ekonominin, toplumun ve kültürün genel düzeyi ve gereksinimleri belirler.

Bunları dikkate almadan yürütülen, tüm toplumu gönüllü ya da zorla seferber eden aşırı hızlı kalkınma temposu, toplumun ve onun kültürünün dokusunda büyük sarsıntılar yaratmıştır. / Tüm kaynakları endüstrileşmeye yönelterek, tarihte görülen en büyük yatırımların yapılması, ekonomideki sektörel dengeleri alt üst etmiştir. / Rakip olarak ABD alındığından, Rusya ekonomisinin o günkü olgunluğunun hiçbir biçimde kaldıramayacağı büyüklükte, hatta dünyanın en büyük fabrikalarından çok daha büyük fabrikalara yönelmek ise ekonomide ölçek sorununu çıkartmıştır. Optimal ölçek hesaplaması yok. Ne büyüklükte en çok verimle çalışır bir fabrika? Yok. En çabuk yapalım, en büyük yapalım! Dolayısıyla, toplumun tüm varlığını akıtarak

kurulan bu işletmeler, verimsiz, irrasyonel, israfçı olmuşlardır.

Sovyet devriminin, kapitalizmin potansiyelini tüketmeden ortaya çıkmasının getirdiği bir başka zaaf daha vardır. Bırakın Rusya'yı, o tarihte dünya çapında üretim güçlerinin gelişmesi de henüz sosyalizmin gerçek anlamda kurulabileceği bir düzeyde değildi. Kaldı ki, Rusya, bu yetersiz düzeyin bile çok altındaydı. Düşünün ki, ta 1980'lerde, Sovyet işgücünün %40'ı kol işçisiydi.

Sosyalizm, ülke çapında planlı üretim ve dağıtım demektir. Ülke çapında üretim ve dağıtımın merkezi planlamasının, komünizme dek kalkması zaten düşünülemeyen yöneten-yönetilen ayrımını, bürokrasiyi inanılmaz boyutlara ulaştırmasını engellemek, planların işlevsizleşmesini önlemek nasıl sağlanacak? Bu ancak ülke çapında, küçük-büyük tüm üretim ve dağıtım birimlerinin bilgisayarlaşması ve bunların da ara istasyonlar yoluyla merkezle doğrudan bütünleşmesi yoluyla sağlanabilir. Bunu, en ileri kapitalist ülkenin bugün bile gerçekleştirebilmesi kolay değildir. Nerede kaldı o gün? Ama bu olmadan gerçekleştirilecek bir merkezi planlama da, bürokrasiyi kaçınılmaz olarak canavar boyutlarına büyütür, hem de kendisi verimsiz, işlevsiz, giderek uygulanmayan bir plan durumuna düşer. Sovyetler Birliği'nde bu olmuştur.

Sovyetler'i bir gözünüzün önüne getirin. Böyle bir ülkede, o günkü teknoloji altında, tüm üretimi ve dağıtımı içine alan plan yapmaya kalktılar. Planda 22 milyon mal kalemi var, her malın alt kalemleri de var, yani gerçek rakam çok daha yüksek. GOSPLAN bunları tek tek saptıyor, hangi fabrika hammaddesini nereden alacak, ne zaman teslim alacak, kendisi ne kadar zaman içinde ne kadar üretecek, ve kaç paraya nereye satacak. Bu bir fabrika için. Düşünün ki, hepsi birbirine bağlı üretim birimlerinden oluşan bir sistem bu. İnanılmaz bir durum var ortada. Sovyetler Birliği'nde daha 1974-76'da fotokopi makinası birkaç taneydi. Bu plan

işlemez! Moskova'da oturan plancının bu devasa ülkeyi, hele o günlerin teknolojisi eliyle, bilebilmesine olanak yoktur. Dolayısıyla planlı ekonomi adı altında, "emir ekonomisi" ortaya çıktı. Planlar işlemedi.

Bu tarihsel zaafa da onun istediği reçeteyi yazmak gerekiyordu. Sosyalizm için zorunlu teknik düzeye ulaşana dek, herşeyi ve her yeri kapsayan planlar yerine, yalnızca temel göstergelerle ve eğilimlerle ilgilenen, gerisini yerel girişime bırakan bir plan anlayışı geliştirmek gerekiyordu. Bu ise özünde bir başka çeşit NEP'tir. Görülüyor ki, iradi kararlarla üretim biçimi değiştirilemiyor. Planların işlemedesinin, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasındaki rolü, kolay anlatılamayacak kadar büyüktür.

Rusya'nın sosyalist topluma geçmeye hazır olmadığını gösteren en büyük bir zaaf da demokrasi konusunda ortaya çıkmaktadır. Rusya devrime dek hiçbir demokrasi deneyimi olmayan bir toplumdur. Bir kere olsun gidip sandığa oy atmadı. Bir kere olsun yöneticisine "ben seni istemiyorum" diyemedi. (Türkiye'ye baktığımızda, bir sürü çalkalanması vardır, demokrasisi güdüktür ama o en temel demokratik hakkını, seçme hakkını artık Türkiye'de hiçbir iktidar halkın elinden alamaz. Kaç yılların sonunda o bir birikim, bir veri olarak girdi halkın bilincine.) Dolayısıyla, devrimden sonra da toplumdaki komünist partisine ve onun yöneticilerine demokrasi yönünde bir basınç gelmedi. Stalin'in aşırı şiddet yöntemlerine karşı hiçbir tepki gelmedi. Suçlayarak konuşmuyorum. Bilmediği birşey için kimse basınç yapamaz. Ama sosyalizm, tanımı gereği, aktif yığın demokrasisidir. Demokrasi olmadan sosyalizm işleyemez. Devlet işçi sınıfının yönetiminde ve denetiminde olacaktır. Bu ancak demokrasiyle olur. Rusya'da devlet işçi sınıfının denetiminde olmadı. Yönetim yetkisini, "onun adına" kullanan, parti ve devlet bürokrasisinde oldu.

Bu zaafa da doğru bir reçete yazmak gerekiyordu. Oysa Komünist Partisi ve özellikle Stalin, toplumda varolmayan

demokratik alışkanlıkları binbir yoldan yeşertmek ve geliştirmek yönünde çaba harcamadı. Tam tersine, seçtiği politikaları bu geriliğe yaslanarak uyguladı.

Devlet işçi sınıfının denetimi altında olmayınca, üretim araçlarının toplumun mülkiyetinde olması da nominal kaldı. Egemen sınıfın "hizmetkari" olması gereken bürokrasi, böylece, üretim araçları üzerinde tasarruf hakkına ve özgün çıkarlara sahip yönetici bir sınıf olmaya başladı. Toplumun üstüne çıktı. Bugün hızla yeşerdiği görülen Rusya sermayesi işte bu kesim içinden yükselmektedir.

Sanyorum 1980'de, "sosyalist sistem halkına emperyalizmin sağladığı yaşam düzeyini sağlayamadıkça çözülme tehlikesi her zaman vardır" demiştik. Olan budur. Ancak bu fikri de doğru anlamalıyız. Sosyalist ülkelerin, o tarihsel geriliğin ardından emperyalizmi kısa sürede geçmesini kimse bekleyemezdi. Bu, olağanüstü zor bir hedefti. Ama başarılması olanaksız değildi. Başarılılamamasının temel nedeni, ülke gereksinimlerine gerçekçi, cesur ama sabırlı reçetelerin yazılamamasıdır. İşin en acı yanı da, bu reçeteleri Marks'ın, sanki bugünleri görmüşçesine, yapıtlarında işlemiş olmasıdır.

Gereksinimlerle tutarlı Marksist çözümler getirilemeyince, emperyalizmle ara kapanacağına açılmaya başladı. Canalcı nokta, sosyalizm altında halkın, kendi yaşamında yıldan yıla iyiye doğru somut ilerleme görmesidir. Bu olursa, halk, emperyalizmi yakalama ve geçme sürecine, sürecin istediği kadar zaman tanır ve aldatıldık duygusuna da kapılmaz. Oysa 1970'lerden bu yana, bu alanda işler ya yerinde saymaya, ya kötülemeye yöneldi. Ayrıca, emperyalizme görece olarak da kötüledi. İşte işin sonun getiren de bu oldu. Sovyet halkı kapitalizmi seçmedi, yalnızca iyi yaşamak istedi. Verilen sözlerin tutulmasını istedi.

Neyse, biraz uzattım ama, şu fikri vermek istedim: Evet, Sovyetler Birliği çok şanssız bir durumda kuruldu. Devrimden sonra Lenin'in mektupları var, bilmem ne bölgesine "iki

kutu çivi gönderin, inşaat durdu" diyor! Ülke hiçbir şekilde sosyalizme hazır değildi. Önce kapitalizmin yüzyıllar içinde çoktan yapmış olması gereken şeyleri yapacaklar. Sonra sosyalizmi kuracaklar. Bu çok zordu ama olanaksız değildi. İşte bunu söylemek istiyorum, olanaksız değildi. Doğru reçeteler gerekiyordu. Doğru reçeleri yazmadılar. Bunun sonunda yıkıldılar.

OKUMALI AMA KİM OKUMALI?

Biraz önce, "biz Marks'ı okumayan Marksistleriz" dedim. Bu gerçekten doğru. Hiç kimse Marksizmi Marks'dan öğrenmiyor. Marks'ı okumayan Marksist, hayatında otomobil görmemiş "iyi şoför" gibi birşey olsa gerek. Olur mu böyle şey?

Ancak bu doğruyu bir adım daha ilerletmeliyiz. Çünkü, bunun ötesinde bir büyük sorun, bir çelişki daha var: Türkiye devrimci hareketinin örgütlü kadroları, kahr çekenler, örgüt işleriyle işaltı olmuş, koşturup duranlar, asıl onlar okumuyorlar. Onlar, Marks'ı okumayı bırakın, kendi dergileri dışında başka hiçbir şey okumuyorlar. Varsa teorinin canalıcı sorunlarıyla ilgilenen, okuyan, onlar da örgütsüz, yüzer gezer yarım-aydınlar. İşte, devrimci hareketimizin büyük bir çelişkisi buradadır.

Görüşlerine katılıyım ya da katılmayayım, tüm devrimci örgütlerdeki koşturan militanlara, yöneticilere büyük saygım var. Onlar, şu kapitalist düzende olabileceği kadarıyla bireyciliği aşmış insanlardır. Özverili, inançlı insanlardır. Ağır yük kaldıran, nankör çileleri çeken insanlardır. Marks'ı, Engels'i okumalarından yarar göreceğimiz insanlar işte onlardır. Hiçbir sorumluluğun altına girmeyen, hiçbir yük kaldırmayan, çıkarından başka birşeyi düşünmeyen, kendi-

lerini dünyanın merkezine koyan adamlar kitapları karıştırıyorlar, sonra da yalan-yanlış şeyler yazıyorlar. Böyle olmamalı! Yükü kaldıran insanlar okumalı. Doğrulara ulaşacaklar asıl onların arasından çıkar.

İki kişi aynı kitabı okur, iki apayrı sonuç çıkarır. Çünkü kafalar başka yönlerden bakıyordur. Aynı kitapta herkes görmek istediğini görür. Bizim partimizde 1973-74'lerde politbüro üyesi Şiko diye biri vardı. Bizim de daha ham olduğumuz zamanlar, "Sovyetler öğretiyor, biz öğreniyoruz" dediğimiz yıllar. Bir tartışma oldu, "yoldaş" dedim, "sen de aynı kitabı okuyorsun, ben de aynı kitabı okuyorum". O da, "kardeşim, hangi gözle okuduğuna bakar" demişti. Çok doğru. Örgütlü insanın okuması gerekir. Onların doğruları bulma şansı çok daha yüksektir. Yük altına girmemiş küçük burjuva entellektüeli hiçbirşey bulamaz.

Özellikle bu dönemde, özellikle lider kadrolar ideolojiktetik çalışmaya yönelmelidir. Bugünün altüst olmuş dünyasında, "hattımız bellidir", "devrimin kanalı açılmıştır, yapılacak iş savaştır" yollu yaklaşımlar, yalnızca karanlıkta ıslık çalmaya benzer. Hiçbirşey anlatmıyor. Yarın devrim olmayacak Türkiye'de. Yapılması gereken, özellikle yönetici kadroların Marksizmi düzgün öğrenmesidir. Marks'ı okumayan komünist diyorum ama, ayıp birşey söylüyorum, söylerken utanıyorum. Otomobil görmemiş şoför gibi de değil yani. Mesleğimiz çok sayıda insanın yaşamını ilgilendiriyor. Örgüt yöneticisi, örgütün her üyesinin canını elinde tutuyor. Üye canını ona teslim etmiş. Yöneticinin kafası ne kadar gelişmişse o kadardır. Ateşe de atar, ölüme de atar, "propaganda" için de atar. Oluyor Türkiye'de. Oysa zaman var, Marksizmi Marks'tan öğrenmek zorundayız.

Bunları söyleyerek hiç kimseye, hiçbir örgüte öğüt vermiyorum, yanlış anlaşılmasın. Yalnızca, bizim yürüyeceğimiz yolu anlatıyorum.

İLKESELLİK TEK DOĞRU İLKEDİR

TKP'nin etkinliği artıyor, umut verici bir hızla artıyor. Kadrolarımızın artışı bu hıza yetişemiyor. Kadrolarımızın beceri düzeyi de, bize duyulan sempati artışına yetişemiyor. Bu sorunla uğraşıyoruz, elbet yanıtını bulacağız.

Geniş çevrelerde bize güvenle yaklaşılmasının, sözümlüğün ağırlığının artmasının bir tek nedeni vardır: Biz savunduğumuz hiçbir düşünceyi, günlük çıkarları öne alarak savunmadık. Her zaman emekçi halkın uzun dönemli ve kalıcı çıkarlarını öne aldık.

Buna karşı, "her örgüt kendini över" de denebilir ama öyle değil yoldaşlar. Söylediğim abartma değil. Üç örnek vereceğim:

Sendikal konu. 1978-80'den bu yana, "Türk-İş'te birlik" dedik. Herkes DİSK diye bağırıyordu. Türk-İş'e vurdular, sendikalara gangster dediler, faşist dediler. Sendikanın faşisti olur mu? İşçinin örgütünün faşisti olur mu? İçinde faşist olabilir, yönetiminde faşist olabilir ama sendika faşist olur mu? Sendikal hareketin tek güç kaynağı vardır, o da birliğidir. Sendikal hareket bölünmemelidir. Biz 14 yıldır Türk-İş'te birliği savunduğumuz için, bugün sendikal hareket, görüşlerimize katılmayanı da, bize dosttur. Ama biz böyle bir gelişmeyi düşünebilir miydik o gün? Biz kâr-zarar hesabı yapmadık.

Alevilik konusu. Biz Aleviliği savunmaya başladığımız zaman Alevilikte bu canlanma yoktu. Devrimci hareket, "dincilik, gericilik" dedi. Şimdi gerçekten Alevi toplumu ayaklanmış durumdadır. Ama böyle birşey yoktu. Şimdi bazı sağcılar bizim için, "Aleviliği kullanıyor" diyorlar. Bir kez, Alevilik, kendini kullandırmayacak kadar tarihe sahiptir. İkincisi, Biz Aleviliği savunmaya başladığımızda ne kazanacağımızı bilemezdik, Alevilikte böyle bir hareketlenme yoktu ve de herkes karşımızdaydı. Ama tam da aynı

nedenle, neler kaybedebileceğimizi görebiliyorduk.

Kürt sorunu. Bugün yine devrimci hareketin büyük çoğunluğu, yalnızca lafta bile kalsa, ayrılıkçı-milliyetçi bir konumu desteklemektedir. Biz ise yine Kürt ve Türk emekçisinin çıkarına olduğuna inandığımız görüşlerimizi savunuyoruz.

Bu örneklerin de anlattığı gibi, biz her zaman Marksizmin emrettiğini yapmaya çalıştık. Gündelik çıkarlara bakmadık. Şuna inancımız var: Marksizm bu dünyayı doğru yorumluyor. Doğrular bugün çıkmazsa yarın çıkacak. Yanlışların da yanlış olduğu bugün çıkmazsa yarın çıkacak.

Bugün geldiğimiz yere bakın. Devrimci harekette, bizden çok daha büyük hareketlerin etkinliği bizden çok daha azdır. İşte bu! Bu etkinlik elbette, ortamın değişmesiyle bağlı biçimde, giderek sayılara da yansımaktır. Yansımak zorundadır. Bizimle yansımazsa, bizden sonra bu bayrağı taşıyanlarla yansımaktır. Önemli değil, bu kavga uzun bir kavga.

ÖZVERİ TAARRUZU

Son bir noktaya değineceğim. Son birkaç yıldır tüm dünya bir ekonomik bunalım içindedir. (Buna tüm kapitalist basın, "resesyon-gerileme" adını takıyor. Oysa, artık tam bir depresyondur.) Üretim hacmi daralıyor, dünya ticareti daralıyor, işsizlik görülmedik boyutlara yükseliyor, işçi-emekçi yığınların alım gücü düşüyor. Bu bunalım, şiddeti açısından, ancak 1929 kriziyle karşılaştırılıyor. Yapılan tahminler, 2-3 yıl daha süreceği yönündedir.

Ekonomik bunalımın bizim açımızdan getirdiği birtakım sonuçlar var. Önümüzdeki 3 yıl içinde olabilecekler bellidir. En başta gelirlerimiz azalacaktır. Çok açık. Bunun karşısında

giderleri azaltmak çok güç. Tam tersine, bugün teorik bir dergi çıkartmak zorundayız. Derginin sayfaları çarşaf çarşaf yazı dolmaya başladı. Okunmaz olmaya başladı. Oysa bu dergi kolay okunacak, güzel söyleyecek, doğru söyleyecek, bol resimli olacak. Daha bunun gibi çok şeye değinilebilir ama gereği yok. Sonuçta, önümüzdeki birkaç yıl gelirler azalacak, giderleri azaltmak çok güç.

Giderleri azaltmanın, dolayısıyla gelirleri görelî olarak arttırmanın kısa dönemde tek olası yolu, konsolide borçlarımızı (uzun vadeli borçlar) azaltmaktır. 16.Özveri Taarruzu'nun hedefi de budur. Bu yıl çok başarılı bir taarruz geçirmek zorundayız. Dolayısıyla zorlu bir taarruz olacak. Bunun da altından kalkacağımıza inanıyorum.

TKP'nin 72. kuruluş yıldönümünde hepinizi komünist ateşşyle selamlarım.

Yaşasın Marksizm-Leninizm!

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

Faint text at the bottom of the page, possibly a signature or date.